

Türkiye’de Afet Yönetimi ve Afet Müdahale Stratejileri

Yunus Ergün¹

Ali Şükrü Cihan²

Özet

Türkiye’nin coğrafi, jeolojik ve iklimsel özellikleri, ülkeyi depremler, seller, heyelanlar, orman yangınları ve kuraklık gibi farklı türden afetlere sıklıkla maruz bırakmaktadır. Bu durum, afet yönetimini yalnızca bir kamu güvenliği meselesi olmaktan çıkarıp, hukuki, sosyal, ekonomik ve yönetim boyutlarını kapsayan çok boyutlu bir alan haline getirmiştir. Bu çalışma, Türkiye’de afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin tarihsel dönüşümünü ve güncel durumunu ele almakta; kriz odaklı yaklaşımlardan bütünsel risk yönetimi çerçevelerine geçiş sürecini incelemektedir. Bu dönüşümün merkezinde 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) kurulması ve Türkiye Afet Müdahale Planı’nın (TAMP) kabul edilmesi yer almakta; böylece dağınık kurumsal yapılardan bütüncül bir ulusal sisteme geçiş sağlanmaktadır.

Araştırma, Türkiye’nin afet yönetimi politikalarını afet döngüsünün kuramsal temeli olan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamaları bağlamında değerlendirmekte ve bu aşamaların karşılıklı etkileşimlerine dikkat çekmektedir. Ayrıca Türkiye’nin ulusal çerçevelerinin, Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (2015–2030) ve Olay Komuta Sistemi (ICS) gibi uluslararası modellerle uyumu irdelenmektedir. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023) ile Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) gibi tamamlayıcı politika belgelerinin, sürdürülebilir kalkınma, şehirleşme ve iklim uyum politikalarıyla bütünleştirilmiş stratejik rolleri de vurgulanmaktadır.

- 1 Uzman, Bağımsız Araştırmacı yunus.ergun_12@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-2986-6073
- 2 Öğr. Gör, Giresun Üniversitesi, Espiye Meslek Yüksekokulu, Sivil Savunma ve İtfaiyecilik Programı, ali.cihan@giresun.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3577-1860

Yöntemsel olarak, çalışma *nitel doküman analizi* yaklaşımıyla yürütülmüş; analiz kapsamına alınacak belgeler, içerik bütünlüğü ve güncellik kriterleri esas alınarak seçilmiştir. *Inclusion* ölçütü olarak afet yönetimiyle doğrudan ilişkili yasal düzenlemeler (ör. 5902 sayılı Kanun, 7269 sayılı Kanun), kurumsal raporlar (AFAD, TAMP, UDSEP, TARAP) ve uluslararası politika belgeleri (Sendai Çerçevesi, ICS modeli) belirlenmiştir. *Exclusion* ölçütü olarak tekrarlayan, güncelliğini yitirmiş veya yalnızca teknik uygulama kılavuzu niteliğindeki belgeler kapsam dışı bırakılmıştır. Belgeler, önceden belirlenmiş temalar (risk azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme, yönetim, entegrasyon) doğrultusunda tematik içerik analizi tekniğiyle kodlanmış; kod şeması iki araştırmacı tarafından bağımsız biçimde geliştirilmiş ve karşılaştırmalı değerlendirme yoluyla iç tutarlılık (inter-coder reliability) sağlanmıştır. Bu yöntemle, Türkiye’nin afet yönetim kapasitesi yapısal, işlevsel ve normatif boyutlarıyla bütüncül biçimde değerlendirilmiştir.

1. Giriş

Türkiye coğrafyası, jeolojik ve iklimsel özellikleri nedeniyle deprem, sel, heyelan, orman yangını ve kuraklık gibi farklı türlerde afetlerin sıkça yaşandığı bir coğrafyadır. Uzun tarihsel süreçte yaşanan büyük yıkımlar, afet yönetimini ülke gündeminin önemli bir parçası hâline getirmiştir. Afetlere hazırlıklı olma, olay anında etkili müdahale ve olay sonrası iyileştirme çalışmaları hem insan yaşamı hem de ekonomi açısından kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda afet yönetimi, yalnızca bir kamu hizmeti değil aynı zamanda toplumsal dayanışmanın, hukukun ve bilimin bir bileşimi olarak kabul edilmektedir.

Afet yönetimi konusunda uluslararası literatürde ve uygulamada kabul edilen temel model, afet döngüsü olarak adlandırılmaktadır. Afet döngüsü, riskin azaltılması, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşan dinamik bir süreçtir (Özmen ve Gerdan, 2025). Acil durum yönetimi faaliyetleri, terimlerin farklı kullanımına rağmen, genellikle hazırlık (preparedness), müdahale (response), zarar azaltma (mitigation) ve iyileştirme (recovery) aşamalarına göre kategorize edilmektedir (Kahraman, vd., 2021). Bu döngü, afet yönetiminin aşamalarının birbirini tamamlayan ve geri besleyen bir yapıya sahip olduğunu; bir aşamadaki başarısızlığın diğer aşamaları da olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Türkiye’de afet yönetimi alanında köklü bir dönüşüm, 2009 yılında 5902 sayılı Kanun’un kabul edilmesi ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’ın kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Resmi Gazete, 2009, 17 Haziran). AFAD, afet öncesi hazırlık ve zarar azaltma, afet sırasında yapılacak müdahale ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının yönetim ve koordinasyonunu

gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur (AFAD, 2025). Kurumun temel görevi, “kriz yönetimi” anlayışından “risk yönetimi” anlayışına geçişi sağlayarak ulusal düzeyde bütünlük bir afet yönetim sistemi oluşturmaktır. Böylece afet yönetimi çalışmalarının sadece olay anındaki müdahaleden ibaret olmadığı; risklerin önceden belirlenmesi, azaltılması ve toplumda afet bilincinin geliştirilmesi gibi faaliyetlerin de sistemin ayrılmaz parçası olduğu kabul edilmiştir.

Bununla birlikte, mevcut literatürde Türkiye’de afet yönetimi süreçlerine ilişkin çalışmaların önemli bir kısmı, ya belirli afet türlerine (örneğin deprem, sel, yangın) odaklanmakta (Durukal vd., 2008) ya da yalnızca teknik ve operasyonel kapasiteye ilişkin değerlendirmelerle sınırlı kalmaktadır. Yönetişimsel, hukuki ve toplumsal boyutları bütüncül biçimde ele alan çalışmaların sayısı ise oldukça sınırlıdır. Özellikle Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi’nin (2015–2030) kabulünden sonra ortaya çıkan “bütünlük risk yönetimi” yaklaşımının Türkiye uygulamalarına ne ölçüde yansıdığı, kurumlar arası koordinasyonun hangi mekanizmalarla işlediği ve ulusal politika belgelerinin (TAMP, UDSEP, TARAP) yerel düzeyle ne ölçüde bütünlüklediği soruları literatürde yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu bağlamda çalışma, afet yönetimini yalnızca kriz anına odaklanan bir sistem olarak değil, önleme, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarının birbirine entegre biçimde işlediği çok katmanlı bir yönetim süreci olarak ele alarak literatürdeki bu kuramsal ve metodolojik boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Ayrıca araştırma, Türkiye’nin afet yönetim kapasitesini yalnızca kurumsal ve hiyerarşik yapı üzerinden değil, ağ yönetimi, toplumsal katılım ve uluslararası normatif çerçevelerle (ör. Sendai Framework, ICS Modeli) ilişkisi açısından değerlendirerek alana yeni bir analitik perspektif kazandırmaktadır. Bu yönüyle çalışma, hem mevcut ulusal politika belgelerinin bütüncül tutarlılığını değerlendirmekte hem de afet yönetimi literatüründe “bütünlük risk yönetimi” kavramına Türkiye örneği üzerinden özgün bir katkı sunmaktadır. Dolayısıyla araştırma, Türkiye’de afet yönetimi alanında kurumsal kapasite, yasal düzenlemeler ve toplumsal dirençlilik arasındaki karşılıklı etkileşimi çözümleyerek, ulusal düzeyde stratejik yönetim bir model önermektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin tarihsel dönüşümünü, kurumsal yapısını ve uluslararası çerçevelerle uyum düzeyini bütüncül bir bakış açısıyla analiz etmektir. Bu doğrultuda araştırma aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır:

- Türkiye’de afet yönetimi anlayışı kriz odaklı yaklaşımdan bütünlük risk yönetimi paradigmasına nasıl evrilmiştir?

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023) ile Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) gibi ulusal belgeler, Sendai Çerçevesi ve Olay Komuta Sistemi (ICS) gibi uluslararası modellerle hangi düzeyde uyum göstermektedir?
- Türkiye’nin afet yönetim yapısı, çok aktörlü ve çok katmanlı bir yönetim modeli açısından hangi güçlü ve zayıf yönleri sahiptir?
- Mevcut yasal, kurumsal ve toplumsal mekanizmalar afet risklerinin azaltılması ve dirençli toplum inşası bakımından nasıl bir etkililik düzeyi sunmaktadır?

2. Afet Yönetimi Kavramı ve Kuramsal Temeller

2.1. Afet ve Acil Durum

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), afet yönetim sistematığının temelini oluşturan kavramları yasal bir zemine oturtturarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda “acil durum”, toplumun tümünü ya da belirli kesimlerini etkileyerek günlük yaşamın olağan akışını kesintiye uğratan, hızlı ve etkili müdahaleyi zorunlu kılan olaylar ve bu olayların yarattığı kriz hali olarak tanımlanmaktadır (Schneiderbauer ve Ehrlich, 2004). Bu tanım, ani gelişen ve kısa sürede müdahale edilmediğinde ağır sonuçlar doğurabilecek olaylara işaret etmektedir. “Afet” ise, acil durumdan daha geniş ve yıkıcı bir çerçeveye sahip olup, toplumun tamamı veya bir bölümünde fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara yol açan; yaşamın sürekliliğini durduran veya ciddi ölçüde kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olayları ifade etmektedir (Caymaz, 2024). Bu ayrım, uygulamada kritik öneme sahiptir çünkü hangi durumlarda sadece acil müdahale süreçlerinin, hangi durumlarda ise bütüncül afet yönetimi stratejilerinin devreye gireceği, bu kavramsal çerçeveye göre belirlenmektedir.

Uluslararası literatür bu iki kavramı çoğunlukla risk, tehlike ve belirsizlik olguları üzerinden tartışılmaktadır. Afet, insan topluluklarının mevcut dayanıklılık ve başa çıkma kapasitesini aşan olay olarak nitelendirilirken, risk belirli bir tehlikenin meydana gelme olasılığı ile bu olayın yaratacağı yıkımın şiddetinin bileşimi şeklinde tanımlanmaktadır (Genç, 2021; Kahraman, vd., 2021). Bu noktada risk, yalnızca fiziksel tehditlerin varlığıyla değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve politik kırılganlıklarla da yakından ilişkilidir. Dolayısıyla aynı büyüklükteki bir doğa olayı, farklı toplumlarda farklı düzeyde afet sonuçları doğurabilmektedir.

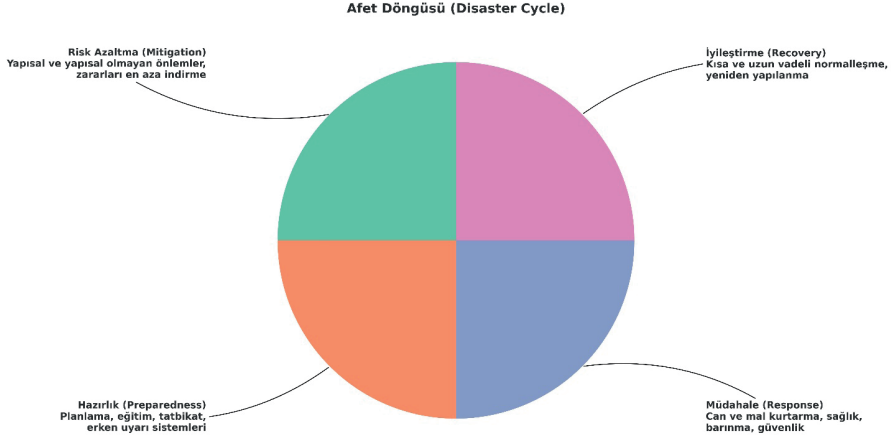
Belirsizlik ise afet yönetimi bağlamında kritik bir parametredir. Afetlerin zamanlaması, mekânsal dağılımı ve etkilerinin büyüklüğü çoğunlukla öngörülemez nitelikte olduğundan, karar vericilerin sınırlı bilgi ve yüksek belirsizlik koşullarında hareket etmeleri gerekmektedir (Peker ve Levent, 2025). Bu durum, afet yönetimini salt teknik ve mekanik bir süreç olmaktan çıkararak, güçlü kurumsal yapıların, bilimsel verilerin ve toplumsal katılımın birlikte işlemesi gereken çok boyutlu bir alan haline getirmektedir.

Kuramsal düzeyde bu ayrımlar, afet yönetiminin yalnızca olay sonrasına odaklanan dar bir “kriz yönetimi” anlayışıyla sınırlı kalamayacağını; bunun yerine riskin önceden tanımlanması, kırılganlıkların azaltılması ve toplumun afetlere karşı dayanıklılığının artırılmasına yönelik bütüncül bir yaklaşım gerektirdiğini göstermektedir (Tezcan, vd., 2023). Böylece afet ve acil durum kavramları, müdahale stratejilerinin yalnızca hukuki değil, aynı zamanda sosyolojik, psikolojik ve yönetişimsel boyutlarını da kapsayan geniş bir perspektiften değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

2.2. Afet Döngüsü ve Farklı Aşamalar

Afet döngüsü, afet yönetiminin kuramsal temellerinde yer alan ve uluslararası literatürde geniş kabul gören bir çerçevedir; bu çerçeve afetleri yalnızca meydana geldikleri anın yıkıcı sonuçlarıyla değil, öncesi ve sonrasıyla birlikte bütüncül bir süreç olarak ele almaktadır (Shi, vd., 2021). Döngü, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme olmak üzere dört temel aşamadan oluşur (Şekil 1), ancak bu aşamalar birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış, bağımsız süreçler değildir; aksine sürekli etkileşim içinde olan, birbirini tamamlayan ve geri besleyen dinamik aşamalardır. Bu nedenle afet yönetiminde başarının ölçüsü, tek bir aşamada yapılan faaliyetlerin etkinliğiyle sınırlı değildir; tüm aşamalar arasındaki entegrasyonun, eşgüdümün ve sürekliliğin sağlanmasıyla ortaya çıkmaktadır (Jones, vd., 2022). Afet döngüsünü anlamak için öncelikle risk azaltma kavramı üzerinde durmak gerekir çünkü bu aşama, henüz afet gerçekleşmeden önce toplumun kırılganlığını en aza indirmeyi, olası kayıpları önlemeyi ve riskleri yönetilebilir düzeye çekmeyi amaçlamaktadır. Risk azaltma yalnızca teknik önlemlerle değil, aynı zamanda toplumsal bilinç, yönetim mekanizmaları ve hukuki düzenlemelerle desteklenmesi gereken kapsamlı bir süreçtir (ICC Safe, 2022). Dayanıklı binaların inşası, deprem yönetmeliklerine uygun şehir planlaması, taşkın riski yüksek bölgelerde baraj, set veya drenaj sistemleri gibi yapısal çözümler bu sürecin önemli unsurlarıdır. Bunun yanında yapısal olmayan önlemler, yani risklerin kamu politikalarıyla, toplumsal eğitim programlarıyla ve sivil katılım mekanizmalarıyla azaltılması, bu aşamanın sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir (Graveline, 2022). Bu bağlamda

risk azaltma, afet yönetimi döngüsünün pasif değil, en aktif aşaması olarak değerlendirilmelidir. Çünkü afetin yıkıcı etkisini doğrudan azaltan tek aşama budur ve müdahale kapasitesini de doğrudan şekillendirmektedir.



Şekil 1. Afet Döngüsü

Hazırlık aşaması, risk azaltma faaliyetlerinin üzerine inşa edilen, toplumu ve kurumları olası afetlere karşı operasyonel anlamda hazır hale getirmeyi hedefleyen bir süreçtir. Bu aşamada amaç, afetin gerçekleşme anında kullanılacak kaynakların, ekiplerin, prosedürlerin ve iletişim kanallarının önceden belirlenmesi, test edilmesi ve sürekli geliştirilmesidir. Hazırlık faaliyetleri yalnızca kurumların içsel düzenlemeleriyle sınırlı değildir; toplumun en geniş kesimlerini kapsayan bir farkındalık ve bilinçlendirme sürecini de içermektedir (Yücel, 2020). Erken uyarı sistemlerinin kurulması, afet eğitimlerinin zorunlu hale getirilmesi, tatbikatların düzenlenmesi, lojistik kaynakların önceden bölgelere dağıtılması, sağlık ekiplerinin ve arama kurtarma birimlerinin eğitilmesi hazırlık sürecinin temel parçalarıdır (Bilici, 2024). Ayrıca hazırlık, toplumun kendi içinde dayanıklılık geliştirmesi açısından da kritik bir işlev görmektedir. Örneğin aile afet planlarının hazırlanması, okullarda afet bilinci eğitiminin verilmesi, sivil toplum kuruluşlarının gönüllü ekipler oluşturmaları gibi adımlar, bu sürecin yalnızca devlet merkezli değil, çok paydaşlı bir yaklaşımla yürütülmesi gerektiğini göstermektedir. Hazırlık aşamasında yapılan eksiklikler, afet anında müdahale sürecinin aksamasına, koordinasyon sorunlarına ve kaynak israfına yol açmaktadır (Kaya ve Mızrak, 2025). Dolayısıyla bu aşama, afet yönetimi döngüsünün kilit halkalarından biridir ve risk azaltma faaliyetlerinin tamamlayıcısı niteliğindedir.

Müdahale aşaması, afetin meydana gelmesiyle birlikte en görünür hale gelen ve kamuoyunun en fazla dikkatini çeken aşamadır (Keskin, 2024). Bu aşamanın temel amacı, afetin doğrudan etkilerini kontrol altına almak, can ve mal kayıplarını en aza indirmek ve toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Arama-kurtarma çalışmaları, sağlık hizmetlerinin sunulması, yaralıların tahliyesi, barınma, beslenme, güvenliğin sağlanması, ulaşım ve iletişim altyapısının işlerliğinin korunması gibi faaliyetler bu aşamanın omurgasını oluşturmaktadır (Mwambere, 2025). Müdahale, doğası gereği kriz koşullarında yürütüldüğü için zamanla yarışan, kaynakların hızla mobilize edilmesini gerektiren ve çok aktörlü koordinasyonu zorunlu kılan bir süreçtir. Bu noktada afetin türü ve büyüklüğü, müdahale kapasitesinin etkinliğini doğrudan belirlemektedir. Küçük ölçekli afetlerde yerel müdahale yeterli olabilirken, büyük ölçekli afetlerde ulusal ve hatta uluslararası destek devreye girmek zorundadır (Usta, 2019). Müdahale sürecinde yaşanan gecikmeler veya koordinasyon sorunları, yalnızca can kayıplarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda sonraki iyileştirme sürecini de daha karmaşık hale getirmektedir. Dolayısıyla müdahale aşaması, afet döngüsünde kritik bir eşik noktasıdır; hazırlık ve risk azaltma faaliyetleri bu aşamanın etkinliğini belirlerken, burada yapılan uygulamalar da iyileştirme sürecinin yönünü tayin etmektedir.

İyileştirme aşaması, afet sonrası bozulan yaşam koşullarının yeniden normalleştirilmesine yönelik kısa, orta ve uzun vadeli faaliyetleri kapsamaktadır (Özkaya, 2016). Kısa vadeli iyileştirme faaliyetleri arasında geçici barınma alanlarının kurulması, temel hizmetlerin yeniden işler hale getirilmesi, sağlık ve psikososyal destek hizmetlerinin sağlanması yer alırken; uzun vadeli iyileştirme, kalıcı konutların inşası, altyapının yeniden kurulması, ekonomik faaliyetlerin canlandırılması, çevresel tahribatın giderilmesi ve toplumsal uyumun yeniden sağlanması gibi kapsamlı adımları içermektedir (Ünür, 2021). Bu aşamanın en önemli boyutlarından biri, “daha iyi yeniden inşa” (build back better) ilkesidir. Bu ilke, afet sonrası yeniden yapılanma sürecinin yalnızca eski düzenin tekrar kurulmasıyla sınırlı kalmamasını; aksine daha dirençli, sürdürülebilir ve gelecekteki afetlere hazırlıklı bir toplum inşa edilmesini öngörmektedir (İrdem ve Mert, 2023). Dolayısıyla iyileştirme, afet döngüsünün nihai aşaması değil, yeni bir risk azaltma sürecinin başlangıcıdır. İyileştirme sırasında edinilen deneyimlerin, hem risk azaltma politikalarına hem de hazırlık planlarına yansıtılması gerekmektedir (Akdaş, 2021). Aksi takdirde, iyileştirme süreci yalnızca geçici çözümler üretmekte ve toplum tekrar aynı kırılganlıklarla yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Tüm bu aşamaların bir arada ele alınması, afet yönetiminde doğrusal bir kriz yönetimi yaklaşımından ziyade, öğrenen ve uyum sağlayan bir sistemin

geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarının her biri, birbirinin başarısına doğrudan etki etmektedir. Risk azaltmadaki yetersizlik, müdahaleyi güçleştirmekte, hazırlık eksiklikleri müdahale sırasında kaosa neden olmaktadır. Müdahalede yaşanan aksaklıklar iyileştirmeyi geciktirmekte, iyileştirme sürecinde edinilen derslerin risk azaltmaya yansıtılmaması ise kırılganlıkların kalıcı hale gelmesine yol açmaktadır (Gönen, 2023). Bu nedenle afet döngüsü, yalnızca kuramsal bir model değil, aynı zamanda afet yönetim sistemlerinin planlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde kullanılan işlevsel bir yol haritasıdır. Uluslararası standartlara göre güçlü bir afet yönetim sistemi, döngünün her aşaması için ayrıntılı planlara, kurumsal yapılara, finansal kaynaklara, teknik kapasiteye ve toplumsal katılım mekanizmalarına sahip olmalıdır (Khairalla, 2020). Türkiye örneğinde olduğu gibi bu aşamalar arasındaki entegrasyonun sağlanması, ulusal planların yerel düzeyle uyumlu hale getirilmesi ve uluslararası çerçevelerle senkronize edilmesi, afet yönetiminde başarıya ulaşmanın en temel koşulu olarak öne çıkmaktadır.

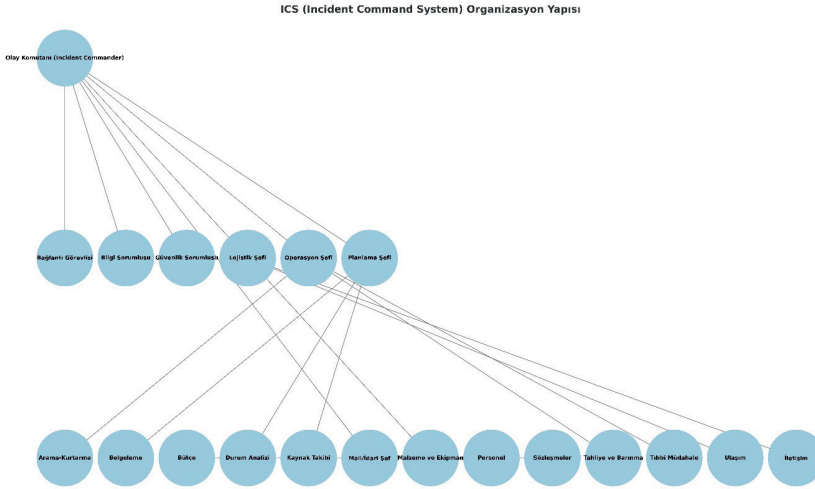
3. Uluslararası Çerçeve: Sendai Çerçevesi ve Diğer Yaklaşımlar

Uluslararası afet yönetimi literatüründe ve uygulamalarında en çok atfı yapılan belgelerden biri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2015 yılında kabul edilen Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (2015–2030)’dir. Bu çerçeve, 2005–2015 yılları arasında yürürlükte kalan Hyogo Eylem Çerçevesi’nin bir devamı niteliğinde hazırlanmış ve afet risk yönetiminde paradigma değişikliğini temsil eden bir belge olarak küresel ölçekte kabul görmüştür (Durukal, vd., 2008). Sendai Çerçevesi’nin en önemli yönü, afetleri yalnızca meydana geldikleri anın krizleri olarak değil, toplumsal kalkınma süreçlerini doğrudan etkileyen çok boyutlu risk unsurları olarak ele almasıdır. Bu bakış açısı, afet yönetimini sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkilendirmiş, afet riskini azaltmayı toplumsal refah, ekonomik istikrar, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal adalet politikalarının ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (Odaba, 2010). Çerçeve, bu amaçla dört temel öncelik ortaya koymuştur: afet riskini anlamak, afet risk yönetimi için yönetişimi güçlendirmek, direnç için afet risk azaltımına yatırım yapmak ve afetlere etkin müdahale ve iyileşme sürecinde “daha iyi yeniden inşa” (build back better) yaklaşımını benimsemek (Caymaz, 2024). Bu öncelikler yalnızca teknik düzeyde alınacak tedbirlerle sınırlı değildir; aynı zamanda devletlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve bireylerin ortak sorumluluğunu vurgulayan kapsayıcı bir yönetişim anlayışına dayanmaktadır. Sendai Çerçevesi ayrıca, 2030 yılına kadar afet kaynaklı ölümleri, etkilenen insan sayısını ve ekonomik kayıpları

önemli ölçüde azaltmayı hedefleyen yedi küresel hedef belirlemiş ve bu hedefler aracılığıyla üye devletlere ölçülebilir, izlenebilir ve raporlanabilir yükümlülükler getirmiştir.

Sendai Çerçevesi'nin özgün yönlerinden biri, risk azaltmayı sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkilendirmesidir. Bu bağlamda afet yönetimi, yalnızca kriz anında devreye giren bir mekanizma değil, kalkınma planlarının, şehirleşme politikalarının, iklim değişikliğiyle mücadele stratejilerinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi sosyal politikaların da ayrılmaz bir bileşeni haline getirilmiştir (Marsap, 2023). Çerçeve, üye ülkelere ulusal ve yerel düzeyde afet risk azaltma stratejileri hazırlama zorunluluğu getirmiş, bu stratejilerin yalnızca merkezi hükümetlerin inisiyatifinde değil, yerel yönetimlerin ve toplulukların katılımıyla hazırlanmasını öngörmüştür (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction, 2025). Böylece afet yönetiminde “tepeden inme” merkezîyetçi yaklaşımların yetersizliği, çok paydaşlı, kapsayıcı ve yerel dinamiklere duyarlı bir yönetim modeliyle aşılmaya çalışılmıştır.

Sendai Çerçevesi'nin öncülük ettiği bu yönetim yaklaşımı, aynı zamanda afet müdahale organizasyonlarına dair farklı modellerin geliştirilmesine de zemin hazırlamıştır. Bu noktada özellikle ABD'de geliştirilmiş olan Olay Komuta Sistemi (Incident Command System – ICS) önemli bir örnek teşkil etmektedir. ICS, afet ve acil durumlara müdahalede standart bir yönetim hiyerarşisi ve prosedürler seti sunarak, çok kurumlu ve çok aktörlü müdahale süreçlerinde koordinasyonu sağlayan bir modeldir (Kadıoğlu, 2008). İlk olarak 1970'li yıllarda Kaliforniya'daki büyük orman yangınlarına müdahalede kullanılmak üzere geliştirilen ICS, daha sonra kapsamı genişletilerek Ulusal Olay Yönetim Sistemi (National Incident Management System – NIMS) bünyesinde her türlü tehlike türüne uyarlanabilir bir yapıya kavuşturulmuştur. ICS'nin temel özellikleri arasında ortak terminolojinin kullanılması, modüler ve esnek bir organizasyon yapısının benimsenmesi, birleşik komuta mekanizmasıyla farklı kurumların uyum içinde hareket edebilmesi, etkin kontrol ve iletişim kanalları oluşturulması ve kaynak yönetiminin şeffaf bir şekilde yürütülmesi yer almaktadır (Yaman, 2021). Bu özellikler, afet anında ortaya çıkabilecek koordinasyonsuzluk, kaynak israfı ve bilgi kirliliği gibi sorunların önlenmesini mümkün kılmaktadır.



Şekil 2. ICS Organizasyon Yapısı

Uluslararası ölçekte benimsenen bu tür sistemlerin Türkiye’deki afet yönetimi uygulamalarıyla kıyaslandığında, benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de 2014 yılında yürürlüğe giren ve 2022’de güncellenen Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), ICS’nin sunduğu modüler (Şekil 2) ve esnek organizasyon yapısına paralel biçimde, afetin türüne ve büyüklüğüne göre farklı hizmet gruplarının devreye girmesini sağlayan taktik bir yaklaşım benimsemiştir (TAMP, 2013). Bu yönüyle ICS, TAMP’ın kuramsal altyapısına referans olabilecek uluslararası bir model olarak değerlendirilebilmektedir. Ancak ICS’nin temelini oluşturan “birlikte çalışabilirlik” ilkesi, yani farklı kurumların ortak bir dil ve prosedürle hareket etmesi, Türkiye’de zaman zaman merkeziyetçi yapı ve kurumlar arası koordinasyon sorunları nedeniyle tam anlamıyla gerçekleştirilememektedir (Şahin, 2020). Bu açıdan ICS, Türkiye için yalnızca bir kıyaslama noktası değil, aynı zamanda gelecekteki geliştirmelere ışık tutan bir modeldir.

4. Afet Yönetişimi ve Ağ Yaklaşımları

Afet yönetimi yalnızca afetin ortaya çıkardığı fiziksel ve teknik sorunların çözümüne odaklanan bir süreç değil, aynı zamanda siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları olan kapsamlı bir yönetim meselesidir (Ceren, 2023). Bu nedenle çağdaş afet yönetimi anlayışı, klasik anlamda hiyerarşik komuta-kontrol yaklaşımını aşarak çok aktörlü, çok katmanlı ve yatay ilişkilerle güçlendirilmiş bir yönetim modelini gerekli kılmaktadır. Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi’nin ikinci önceliği olan afet risk yönetimi için yönetişimi güçlendirmek, bu dönüşümün en temel göstergesidir.

Bu ilke, afet yönetiminde yalnızca devletin merkezi organlarının değil, yerel yönetimlerin, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası kuruluşların ve en geniş anlamda toplumun aktif katılımını esas almaktadır (Karaman, 2017). Yönetişim bu bağlamda, tek merkezden yürütülen kararların ötesinde, farklı ölçeklerdeki aktörlerin birbirleriyle sürekli etkileşim ve iş birliği içerisinde olduğu dinamik bir sürece işaret etmektedir. Bu yaklaşım, afet yönetiminin yalnızca kriz anında karar verme ve kaynak mobilizasyonu değil, aynı zamanda önleyici politikaların geliştirilmesi, risklerin azaltılması, dayanıklılık stratejilerinin oluşturulması ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinde toplumsal uzlaşının sağlanması gibi daha geniş ve uzun vadeli boyutlarını da içermektedir (Toker, 2016).

Literatürde “ağ yönetişimi” kavramı, bu çok aktörlü yapının teorik çerçevesini sunmaktadır. Ağ yönetişimi, farklı kurumlar ve aktörler arasında yatay ilişkilere dayalı olarak iş birliği ve bilgi paylaşımını öne çıkarmaktadır. Bu model, klasik bürokratik yapının katı hiyerarşisinin aksine, esnek, modüler ve kapsayıcı bir yapı önerir. Afet yönetiminde ağ yönetişimi, örneğin merkezi hükümetin koordinasyon sağladığı ancak yerel yönetimlerin saha deneyimini, sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük kapasitesini, özel sektörün teknolojik ve lojistik desteğini, akademinin bilgi ve analiz gücünü, uluslararası kuruluşların finansal ve teknik yardımlarını bir araya getiren çok boyutlu bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaman, 2017; Türkarlan, 2024). Bu sayede afetlere müdahale yalnızca tek bir kurumun imkânlarıyla sınırlı kalmaz; farklı aktörlerin sahip olduğu bilgi, kaynak ve deneyimler birleşerek daha güçlü, daha esnek ve daha kapsayıcı bir müdahale kapasitesi ortaya çıkmaktadır.

Çok paydaşlı yönetim anlayışı, afet yönetiminde demokratikleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Karar alma süreçlerinde yalnızca devletin merkezi organlarının değil, yerel toplulukların, sivil toplumun ve bireylerin de söz sahibi olması, alınan kararların meşruiyetini ve toplum tarafından benimsenmesini arttırmaktadır (Panneer, vd., 2021). Özellikle afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde yerel halkın katılımı, hem ihtiyaçların daha doğru tespit edilmesini hem de uygulanan politikaların uzun vadede daha sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır. Katılımcı yönetim anlayışı, aynı zamanda toplumsal dayanıklılığın da güçlenmesine katkı sunmaktadır. Çünkü afet yönetimi süreçlerine katılan bireyler ve topluluklar, yalnızca pasif mağdurlar değil, aktif çözüm ortakları olarak sürece dâhil olmaktadır (Okunola, vd., 2024). Bu yaklaşım, afet bilincinin toplumsallaşmasını, risklerin kolektif olarak paylaşılmasını ve afet yönetiminin bir devlet görevi olmaktan çıkarak bir toplumsal sorumluluk haline gelmesini sağlamaktadır.

Afet yönetişiminin ağ temelli bir yapıya kavuşturulması, aynı zamanda bilgi yönetimi ve iletişim süreçlerinin etkinleştirilmesini de zorunlu kılmaktadır (Jayasekara, vd., 2022). Afet anında hızlı, güvenilir ve şeffaf bilgi akışı sağlanmadığında koordinasyonsuzluk, kaynak israfı ve kamuoyunda güven kaybı ortaya çıkmaktadır. Oysa ağ yönetişimi modeli, bilgi paylaşımını yalnızca devlet kurumları arasında değil, sivil toplum kuruluşları, medya, akademi ve uluslararası aktörler arasında da sürekli kılarak daha açık, şeffaf ve güvenilir bir iletişim zemini oluşturmaktadır. Bu durum, özellikle dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın yaygınlaştığı çağımızda daha da önemli hale gelmiştir (Ardaya, vd., 2019). Dijital ağlar, afet anında hem kurumlar arası koordinasyonu hem de toplumla doğrudan iletişimi mümkün kılarak yönetişim süreçlerinin kapsayıcılığını artırmaktadır.

5. Türkiye’de Afet Yönetimi Yapısı

Türkiye’de afet yönetimi yapısı, tarihsel süreç içerisinde yaşanan büyük ölçekli felaketlerin ardından ortaya çıkan kurumsal ihtiyaçların bir sonucu olarak şekillenmiş ve özellikle 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) kurulmasıyla merkezi bir çatı altında yeniden yapılandırılmıştır. AFAD’ın kuruluşu, Türkiye’de uzun yıllar boyunca farklı kurum ve bakanlıklar arasında dağınık bir biçimde yürütülen afet yönetimi faaliyetlerinin bütünleştirilmesini hedefleyen önemli bir kurumsal dönüşüm olarak değerlendirilmelidir (AFAD, 2025a). İçişleri Bakanlığına bağlı bir kurum olarak faaliyet gösteren AFAD, yalnızca afet sonrası müdahaleden sorumlu bir yapı değil, aynı zamanda afet öncesi risk azaltma, hazırlık çalışmaları ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin de eşgüdümünden sorumlu ulusal otorite konumundadır. Bu yönüyle AFAD, klasik kriz yönetimi anlayışını aşarak risk yönetimi temelli bütünlük bir afet yönetim sistemine geçişin simgesi olmuştur (AFAD, 2025b). Kurumun görev alanları, toplumda afet bilincini geliştirmeye yönelik eğitimlerden stratejik planlamalara, kaynak yönetiminden tatbikatların düzenlenmesine, uluslararası iş birliklerinden ulusal politikaların koordinasyonuna kadar oldukça geniş bir çerçeveye sahiptir.

AFAD’ın merkezi teşkilat yapısı, ulusal düzeyde politika belirleme, koordinasyon ve kaynak tahsisi işlevlerini yerine getirirken, yerel düzeyde il ve ilçe yapılanmaları aracılığıyla sahaya doğrudan temas etmektedir. Her ilde valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri bulunmakta ve bu müdürlükler, yerel afet planlarının hazırlanmasından afet anındaki operasyonel koordinasyonun sağlanmasına kadar önemli roller üstlenmektedir. Ayrıca, özellikle arama ve kurtarma faaliyetlerinde uzmanlaşmış 15 Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlüğü, farklı afet türlerine müdahale kapasitesini

artırmak amacıyla kurulmuş ve AFAD'ın taşra teşkilatı içerisinde kritik bir konuma yerleştirilmiştir (Türkiye Afet Müdahale Planı, 2022). Böylece Türkiye'de afet yönetimi yapısı, merkezi otorite ile yerel düzey arasında dikey bir koordinasyon mekanizmasına dayanmakta, karar alma süreçleri merkezden yönetilirken uygulama düzeyinde yerelin kapasitesi harekete geçirilmektedir. Bu model, etkin kaynak mobilizasyonu ve hızlı karar alma avantajı sunarken, yerel ihtiyaçların ve toplumsal katılımın süreçlere ne ölçüde entegre edilebildiği sorusu bağlamında tartışmaya da açıktır (Akay, 2011).

Türkiye'de afet yönetiminin hukuki temelleri, farklı dönemlerde yürürlüğe giren ve zaman içinde değişen yasal düzenlemelere dayanmaktadır. 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, AFAD'ın kuruluşunu, teşkilat yapısını ve görevlerini ayrıntılı biçimde tanımlayan temel yasal çerçeveyi oluşturmaktadır (AFAD, 2025c). Bu kanun ile birlikte afet yönetimi, dağınık kurumsal yapılardan arındırılarak tek çatı altında toplanmış, afet öncesi ve sonrası tüm süreçlerin koordinasyonu bir kurumsal merkezde toplanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin afet yönetimi mevzuatı yalnızca bu kanunla sınırlı değildir. 1959 yılında kabul edilen 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ve Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, afet sonrası yapılacak yardımlar, alınacak tedbirler ve yeniden inşa süreçlerini düzenleyen temel mevzuat olma özelliğini taşımaktadır (Ersöz, 2023). Bu kanun, özellikle 1999 Marmara Depremi sonrasında tekrar gündeme gelmiş, afet sonrası iyileştirme ve yeniden yapılanma çalışmalarında hukuki bir dayanak olarak işlev görmüştür. Öte yandan, 1959 tarihli 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu, savaş, olağanüstü haller ve büyük felaketlerde sivillerin korunmasına yönelik tedbirleri düzenleyerek afet yönetimiyle doğrudan ilişkili bir hukuki zemin oluşturmuştur (Kemaloğlu, 2015). Bu iki temel kanun, 5902 sayılı Kanun'la birlikte Türkiye'de afet yönetiminin yasal dayanaklarını güçlendiren ve farklı boyutlarını düzenleyen bir bütünlük arz etmektedir. Bu yasal düzenlemelere ek olarak, ikincil mevzuatlar da afet yönetimi yapısının işleyişinde önemli bir rol oynamaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği, kriz anında ulusal ve yerel düzeyde faaliyet gösterecek yönetim merkezlerinin nasıl yapılandırılacağını, yetki ve sorumlulukların nasıl dağıtılacağını düzenlerken, Afet ve Acil Durum Hizmetleri Yönetmeliği, farklı afet türlerine göre müdahale hizmetlerinin nasıl organize edileceğini ve hangi kurumların hangi görevleri üstleneceğini belirlemektedir (Resmî Gazete, 2011). Bu ikincil düzenlemeler, mevzuatın sahaya yansımaları kolaylaştırmakta, pratikte görev paylaşımının açık ve uygulanabilir hale gelmesini sağlamaktadır. Böylece afet yönetimi yalnızca

bir kurumun değil, tüm kamu idaresi mekanizmasının, sivil toplumun ve özel sektörün belirli sorumluluklarla sürece dâhil edildiği çok boyutlu bir yapıya kavuşturulmuştur.

5.1. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)

Türkiye’de afet yönetimi sisteminin en kapsamlı ve kurumsal düzeyde en belirleyici planlaması olan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), bütünlüklü afet yönetimi anlayışının Türkiye’deki en somut yansıması olarak kabul edilmektedir. 2014 yılında yürürlüğe giren ve 2022 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri doğrultusunda güncellenen plan, afet yönetiminde geleneksel kriz odaklı yaklaşımdan bütünlüklü risk yönetimi paradigmasına geçişin kurumsal ifadesidir. Bu çerçevede TAMP, yalnızca afet anına yönelik operasyonel bir kılavuz değil, aynı zamanda ulusal düzeyde afet yönetimi kapasitesini güçlendirmeyi, kurumlar arası koordinasyonu sağlamayı ve toplumsal dayanıklılığı artırmayı hedefleyen stratejik bir politika belgesi niteliği taşımaktadır (Koç, 2024). Planın temel amacı, afet öncesi hazırlık, afet anı müdahale ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin birbirinden kopuk değil, bütüncül bir döngü içinde yürütülmesini temin etmektir. Bu bağlamda TAMP, afet ve acil durumlara müdahale süreçlerinde görev alacak kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının rollerini ve sorumluluklarını açık biçimde tanımlayarak görev paylaşımını netleştirmekte; böylece afet anında yaşanabilecek yetki karmaşası, bilgi eksikliği veya görev çakışmalarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Yıldırım ve Saygın, 2024). Bu özelliğiyle TAMP, Türkiye’nin afet yönetimi yapısında kurumsal koordinasyonun temel dayanak noktası haline gelmiş ve ulusal düzeyde bütünlüklü bir eylem mekanizmasının kurulmasını sağlamıştır.

Planın en belirgin özelliklerinden biri, çok paydaşlı yönetim anlayışını esas almasıdır. TAMP, afet yönetiminin yalnızca devletin merkezi organlarının yürüttüğü teknik bir faaliyet değil, toplumun tüm kesimlerinin ortak sorumluluğu olduğunu kabul eden bir anlayış üzerine kurulmuştur. Bu yönüyle plan, afet yönetimi literatüründe sıkça vurgulanan katılımcı yönetim modelinin Türkiye’deki karşılığı olarak değerlendirilebilir. Bakanlıklar, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bireyler TAMP’ın paydaş yapısı içinde yer almakta; afet yönetimi toplumsal bir dayanışma süreci olarak yeniden tanımlanmaktadır (Çakır ve Çay, 2022). Bu yaklaşım, Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi’nde öngörülen çok aktörlü ve çok düzeyli yönetim anlayışıyla da doğrudan örtüşmektedir. TAMP, yalnızca kurumlar arası bir görev dağılımı değil, aynı zamanda yatay ve dikey koordinasyonu tesis eden, bilgi paylaşımını kurumsallaştıran ve afetlere müdahalede toplumsal sahiplenmeyi

güçlendiren bir yönetim çerçevesi sunmaktadır. Böylece afet yönetiminin teknik ve idari boyutlarının ötesine geçilerek, bireysel farkındalık, sivil katılım ve dayanışma kültürü üzerinden afetlere karşı toplumsal dirençliliğin güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Artun vd., 2020).

TAMP'ın bir diğer önemli özelliği, güçlü bir hukuki zemine dayanmasıdır. Plan, yalnızca tavsiye niteliğinde bir belge değil, doğrudan yasal düzenlemelerle desteklenmiş bağlayıcı bir ulusal politika aracıdır (Kadioğlu, 2011). Bu yönüyle TAMP'ın kurumsal varlığı, afet yönetiminin tesadüfi bir koordinasyon süreci değil, yasal meşruiyete sahip bir kamu politikası alanı olduğunu göstermektedir. Planın hukuki dayanağını öncelikle 2009 yılında yürürlüğe giren 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Kanunu oluşturmaktadır. Bu kanun, AFAD'ın kuruluşunu, görev ve yetkilerini tanımlayarak afet yönetiminde merkezi bir otoritenin tesis edilmesini sağlamış; dağınık ve parçalı yapılar yerine bütünlük bir sistem kurulmasına öncülük etmiştir (Şahin, 2014). Bunun yanı sıra, 1959 tarihli 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler Kanunu, afet sonrası yapılacak yardımlar, alınacak önlemler, yeniden inşa faaliyetleri ve zarar görenlerin desteklenmesine ilişkin hükümlerle sistemin temel direklerinden birini oluşturmuştur. Aynı dönemde yürürlüğe giren 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu ise olağanüstü hallerde sivillerin korunmasına yönelik düzenlemeler getirerek afet yönetiminin hukuki bütünlüğünü pekiştirmiştir (Sunar, 2023). Bu yasal çerçeve, planın yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda anayasal düzeyde bir kamu yükümlülüğü haline gelmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği ile Afet ve Acil Durum Hizmetleri Yönetmeliği gibi ikincil düzenlemeler, planın uygulamada hangi kurumların hangi sorumlulukları üstleneceğini ayrıntılı biçimde belirlemekte ve TAMP'ın sahada etkinliğini artırmaktadır (Şahin, 2021). Böylece plan, yalnızca stratejik bir doküman değil, sahada uygulanabilirliği, denetlenebilirliği ve hesap verebilirliği olan bağlayıcı bir mekanizma niteliği kazanmıştır.

TAMP'ın kurumsal yapısında merkezi koordinasyon AFAD tarafından sağlanmakta olup, bu kurum afet ve acil durum yönetiminin planlanmasından, yürütülmesinden ve eğitim faaliyetlerinin koordinasyonundan sorumludur (Karaman, 2017). Bununla birlikte, planın başarısı yalnızca AFAD'ın kapasitesiyle değil, aynı zamanda plan kapsamında görev alacak tüm kurumların eşgüdüm içinde çalışmasıyla mümkündür. Bu kapsamda TAMP, hiyerarşik bir yapılanmadan çok, yatay ve işbirliğine dayalı bir yönetim modelini benimsemektedir. Plan, bakanlıkların ve kamu kurumlarının yanı sıra belediyeler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü bireyleri de destek çözüm ortakları olarak tanımlamakta; böylece afet yönetimini

toplumsal bir ortaklık süreci olarak kurgulamaktadır (Büyükkaracıgan, 2016). Bu yapı, afet yönetiminin yalnızca kamusal bir sorumluluk değil, aynı zamanda vatandaşlık bilincinin bir parçası olduğunu vurgulamaktadır.

Planın hedefleri, afet yönetimini salt teknik bir kriz müdahalesi olarak değil, toplumsal yaşamın bütününe kapsayan bir güvenlik ve refah stratejisi olarak ele almaktadır. TAMP’ın öncelikli hedefi insan hayatının korunmasıdır; ancak plan bununla sınırlı kalmayarak, afetin ardından toplumsal yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin en kısa sürede normale döndürülmesi, kamu hizmetlerinde sürekliliğin sağlanması, halk sağlığının korunması, çevrenin ve kültürel mirasın güvence altına alınması gibi çok boyutlu amaçları da kapsamaktadır (Şahin, 2020). Ayrıca plan, afetlerin ikincil etkilerinin azaltılmasına da özel önem vermektedir. Deprem sonrası yangınlar, sel sonrası salgınlar veya altyapı arızaları gibi zincirleme etkilerin önlenmesi, TAMP’ın proaktif müdahale anlayışının bir parçasıdır (Çebi ve Çöl, 2023). Bu kapsamda kaynakların etkin ve verimli biçimde kullanılması, zaman kaybı, görev çıkışması ve kaynak israfı gibi olumsuzlukların önüne geçilmesi planın ana hedefleri arasındadır (Tezcan vd., 2023). Bu hedefler, afet yönetiminin yalnızca kurtarma faaliyetlerinden ibaret olmadığını; toplumsal refah, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel denge gibi geniş kapsamlı amaçlara da hizmet ettiğini göstermektedir.

TAMP’ın planlama ilkeleri, afet yönetiminin bütün aşamalarında sürekliliği ve esnekliği güvence altına almaktadır. Temel prensipler, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerinin bütünleşik biçimde ele alınmasını; tamamlayıcı prensipler ise kurumlar arası koordinasyon, iletişim, bilgi yönetimi, sürekli iyileştirme, öğrenen organizasyon kültürü ve mevzuata uyumluluk gibi unsurları içermektedir (Durmuş ve Ekşi, 2021). Bu ilkeler, TAMP’ı yalnızca statik bir plan değil, sahada öğrenme kapasitesine sahip dinamik bir sistem haline getirmektedir. Planın sürekli güncellenebilir yapısı, her büyük afet sonrasında edinilen deneyimlerin kurumsal hafızaya aktarılmasına ve planın kendini yenileyen bir mekanizmaya dönüşmesine olanak tanımaktadır.

TAMP’ın plan türleri açısından uluslararası sistemlerle paralel biçimde stratejik, taktik ve operasyonel düzeyleri arasında bir köprü işlevi gördüğü söylenebilir. Stratejik belgelerde tanımlanan genel politikaları somut uygulamalara dönüştürürken, operasyonel planların sahadaki icrasına yön vermektedir. Bu bakımdan TAMP, stratejik hedeflerin sahaya aktarılmasını sağlayan taktik düzeyde bir planlama aracıdır (Özmen, 2023). Planın modüler yapısı, afetin türüne, büyüklüğüne ve etkilediği bölgeye göre farklı hizmet gruplarının devreye girmesine olanak tanımakta; böylece

esneklik ve ölçeklenebilirlik ilkeleri doğrultusunda hızlı müdahale kapasitesi sağlamaktadır. Türkiye'nin afet çeşitliliği göz önüne alındığında, deprem, sel, orman yangını, heyelan, kuraklık veya salgın gibi farklı tehlike türlerine tek bir sabit planla müdahale etmek mümkün değildir. Bu nedenle TAMP, modüler yapısı sayesinde farklı senaryolara hızla uyarlanabilen bir sistem olarak işlev görmektedir (Yıldırım ve Saygın, 2024). Bu yönüyle plan, uluslararası literatürdeki ICS (Incident Command System) ve NIMS (National Incident Management System) gibi modellerle karşılaştırılabilir düzeyde esnek, çok katmanlı ve uyarlanabilir bir yapıya sahiptir (Yılmaz ve Gülüm, 2024).

5.2. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023)

Türkiye'nin afet riskleri arasında en yıkıcı sonuçlara yol açan tehlike kuşkusuz depremlerdir ve bu durum, ülkenin jeolojik yapısı, aktif fay hatları ve yoğun kentleşme dinamikleri göz önüne alındığında, ulusal güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının merkezine oturmuştur. Özellikle 1999 Marmara Depremi, yalnızca on binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve büyük ekonomik kayıplara neden olması bakımından değil, aynı zamanda afet yönetiminde kurumsal, yasal ve toplumsal eksiklikleri görünür kılması açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Bu büyük felaket sonrasında, deprem risklerinin azaltılması, müdahale kapasitesinin artırılması ve toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesine yönelik birçok proje hayata geçirilmiş; kamu otoriteleri, akademi, sivil toplum ve özel sektörün katılımıyla daha sistematik bir deprem risk yönetimi anlayışı geliştirilmeye başlanmıştır. Bu çabaların kurumsallaşmış en önemli ürünü ise 2012 yılında ilan edilen Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023) olmuştur (Afet Başkanlığı, 2011).

Belgenin en dikkat çekici yönlerinden biri, görev ve sorumlulukları açık biçimde tanımlayarak yalnızca merkezi yönetimin değil, aynı zamanda yerel idarelerin, kamu kurumlarının, özel sektörün, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dâhil edilmesini öngörmesidir. 2012'de ilan edilen bu stratejiyle birlikte on üç kurum doğrudan sorumlu kılınmış ve bu kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak üzere iş birliği mekanizmaları geliştirilmiştir. Böylelikle deprem risk yönetimi, yalnızca AFAD veya Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi belirli aktörlerin görev alanına bırakılmamış, çok paydaşlı bir yönetim anlayışı benimsenmiştir (İnal ve Erbaydar, 2016). Bu yaklaşım, ağ yönetimi ve çok aktörlü iş birliği modelleriyle doğrudan örtüşmekte, afet risklerinin azaltılmasında farklı kurumların bilgi, deneyim ve kaynaklarının birleşmesini zorunlu kılmaktadır.

UDSEP-2023’ün temel amacı ise stratejinin bütün ruhunu özetler niteliktedir: “Yeni, depreme dayanıklı, güvenli, iyi hazırlanmış ve sürdürülebilir yerleşimlerin oluşturulması; depremlerin fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel ve siyasi zararlarının engellenmesi veya etkilerinin azaltılması.” Bu amaç, yalnızca mühendislik çözümleriyle sağlam binalar inşa etmeyi değil, aynı zamanda toplumsal farkındalık, eğitim, mevzuat reformları, ekonomik tedbirler, çevresel koruma ve siyasi iradenin sürekliliğini de kapsayan geniş bir vizyonu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle UDSEP-2023, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle de doğrudan ilişkilidir; çünkü güvenli ve dirençli yerleşimlerin inşası, yalnızca afetlerden korunmayı değil, aynı zamanda uzun vadeli ekonomik büyüme, toplumsal refah ve çevresel sürdürülebilirliği de garanti altına almayı hedeflemektedir (Tenikler, 2022).

Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023) çerçevesinde on yıllık uygulama süreci içerisinde çok sayıda somut faaliyet hayata geçirilmiş, böylece belgenin yalnızca teorik bir vizyon değil, pratikte kurumsal ve toplumsal dönüşümü teşvik eden bir yol haritası olduğu görülmüştür. Bu kapsamda, öncelikle bilimsel araştırma kapasitesini güçlendirmek ve deprem tehlikesine ilişkin bilgi tabanını genişletmek amacıyla Ulusal Deprem Araştırma Fonu kurulmuş, bu fon aracılığıyla üniversiteler, araştırma enstitüleri ve ilgili kurumlar arasında iş birliği sağlanarak sismoloji, jeoloji, mühendislik ve afet sosyolojisi gibi farklı disiplinlerde çok sayıda proje desteklenmiştir (Macit, 2019). Bilimsel bilgi üretiminin teşvik edilmesi, deprem risk yönetiminin sağlam temellere dayanması açısından kritik öneme sahiptir. Bunun yanı sıra, deprem riskinin mekânsal boyutlarını ortaya koyan Türkiye Deprem Tehlike Haritası hazırlanmış ve bu harita, güncel sismotektonik verilerle desteklenerek ülkenin hangi bölgelerinin ne ölçüde risk altında olduğunu belirlemiştir. Aynı süreçte Sismotektonik Harita ve çoklu tehlike haritaları geliştirilmiş, böylece deprem riskinin diğer afet türleriyle etkileşimi de dikkate alınarak bütüncül bir tehlike değerlendirmesi yapılabilmektedir (Erbaydar, vd., 2019).

Altyapı ve inşaat standartlarının güçlendirilmesi amacıyla, deprem mühendisliği alanında en önemli adımlardan biri olan Türk Deprem Bina Tasarım Kodu yayımlanmış, bu kodla birlikte modern mühendislik prensiplerine dayalı, uluslararası standartlarla uyumlu tasarım ölçütleri belirlenmiştir. Ayrıca yalnızca binalar değil, ulaşım, enerji, iletişim ve su altyapısı gibi kritik sistemler için de teknik tasarım standartları geliştirilmiş ve böylece afetlere dirençli altyapı inşası hedeflenmiştir. Finansal risk yönetimi boyutunda ise Türk Kıta Sahanlığı Sigorta Havuzu (TCIP) kurulmuş, bu sistem ile deprem sonrası ekonomik kayıpların telafisi için zorunlu deprem sigortası uygulaması hayata geçirilmiştir (Ceren, 2023). TCIP, yalnızca

bireysel mülk sahiplerini güvence altına almakla kalmamış, aynı zamanda makro düzeyde ülke ekonomisinin deprem sonrası toparlanma kapasitesini artıran kritik bir finansal mekanizma haline gelmiştir.

Toplumsal farkındalık ve hazırlık kapasitesinin artırılması amacıyla da kapsamlı kamu farkındalık kampanyaları yürütülmüş, eğitim faaliyetleri, medya kampanyaları, tatbikatlar ve sivil toplum projeleri aracılığıyla toplumun farklı kesimlerinde deprem bilinci güçlendirilmiştir. Bu tür faaliyetler, deprem risk yönetiminin yalnızca teknik ve mühendislik boyutuyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal katılım ve bireysel sorumluluk bilincini geliştirmeyi de içerdiğini ortaya koymaktadır (Tercan, 2018). 2022 yılı itibarıyla yapılan değerlendirmelere göre UDSEP-2023'te öngörülen eylemlerin yaklaşık %58'i gerçekleştirilmiştir. Bu oran, bir yandan önemli bir ilerleme sağlandığını gösterirken, diğer yandan kalan eylemlerin tamamlanması için daha fazla kurumsal kararlılık ve kaynak mobilizasyonunun gerektiğini ortaya koymaktadır.

UDSEP'in stratejik değeri, yalnızca hayata geçirilen faaliyetlerin sayısında değil, aynı zamanda yönetim kapasitesini geliştiren yapısında da görülmektedir. Strateji belgesi, sorumlu kurumlara net zaman çizelgeleri ve ölçülebilir hedefler sunarak, hem uygulamaların izlenebilirliğini sağlamış hem de fon sağlayıcı kurumların bütçe önceliklerini belirlemesine olanak tanımıştır. Böylece farklı kurumların aynı alanda mükerrer çalışmalar yapmasının önüne geçilmiş, kaynakların daha verimli kullanılmasına imkân verilmiştir (Karaman, 2017). Bu yönüyle UDSEP, stratejik planlamanın yalnızca bir vizyon belgesi olmadığını, aynı zamanda kurumsal işleyişin koordinasyonunu sağlayan bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

UDSEP-2023 ile TAMP birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin afet yönetimi politikasında birbirini tamamlayan iki farklı ancak bütünleşik yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023), öncelikli olarak deprem öncesi risk azaltma politikalarına yoğunlaşmakta; yapı güvenliği standartlarının geliştirilmesi, sismotektonik haritalama faaliyetleri, zorunlu deprem sigortası sistemi aracılığıyla ekonomik risklerin paylaşılması, toplumsal farkındalık programları ve kamuoyu bilgilendirme kampanyaları gibi önleyici mekanizmaları temel almaktadır (UDSEP, 2023). Bu yönüyle UDSEP-2023, riskin kaynağında azaltılmasını hedefleyen stratejik bir yol haritası sunmakta, yani depremlerin meydana gelmesini engelleyemese de olası yıkıcı etkilerinin en aza indirilmesini amaçlamaktadır. Buna karşılık Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), daha çok afet anı ve sonrasındaki operasyonel süreçlere odaklanmakta, özellikle kaynak yönetimi, koordinasyon, arama-kurtarma faaliyetleri, sağlık

hizmetlerinin sağlanması, barınma, beslenme ve güvenliğin temini gibi kriz anına ilişkin görevlerin düzenlenmesine ağırlık vermektedir (European Commission, 2022). Böylece UDSEP-2023 önleyici stratejilerle toplumsal ve fiziksel kırılganlıkları azaltmayı hedeflerken, TAMP beklenmedik bir afetin gerçekleşmesi durumunda en hızlı, planlı ve etkin müdahaleyi mümkün kılacak operasyonel çerçeveyi ortaya koymaktadır. Bu iki belgenin eş zamanlı işlevselliği, afet yönetiminin yalnızca bir aşamasına odaklanmanın yetersiz olduğunu, tam tersine afet döngüsünün bütünsel olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Risk azaltma ve hazırlık boyutunu merkeze alan UDSEP-2023 ile müdahale ve iyileştirme süreçlerini düzenleyen TAMP arasındaki entegrasyon, afet yönetiminin başarısı için kritik önemdedir. Eğer risk azaltma politikaları yeterince güçlü bir şekilde uygulanmazsa, afet anında TAMP’ın öngördüğü müdahale kapasitesi zorlanacak, kaynaklar yetersiz kalacak ve müdahale süreçleri kesintiye uğrayacaktır (Türkiye Country Report, 2024). Aynı şekilde, afet sonrası müdahalede yaşanan aksaklıklar, risk azaltma çabalarının uzun vadeli etkilerini gölgeleyecek, toplumda güven kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle UDSEP-2023 ve TAMP’ın birbirini besleyen bir döngü içerisinde çalışması, afet yönetiminin sürdürülebilirliğini ve etkinliğini artıran temel faktörlerden biridir. Burada özellikle dikey entegrasyon kavramı ön plana çıkmaktadır. UDSEP-2023’ün öngördüğü yapısal dönüşümler, teknik standartlar ve toplumsal farkındalık kampanyaları ile TAMP’ın sahadaki uygulamalara dayalı operasyonel düzenlemeleri arasında güçlü bir bağ kurulması gerekmektedir. Stratejik düzeyde alınan kararların ve geliştirilen politikaların, uygulama aşamasında koordineli bir biçimde hayata geçirilmesi; kurumsal aktörler, yerel yönetimler, sivil toplum ve özel sektör arasındaki iş birliğinin kesintisiz şekilde sürdürülmesi zorunludur. Aksi takdirde stratejik belgelerde öngörülen hedefler, sahada karşılık bulmayacak ve afet yönetiminde parçalı bir yapı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Türkiye’de afet yönetiminin başarısı, yalnızca ayrı ayrı belgelerin içeriklerine değil, bu belgeler arasındaki eşgüdümün niteliğine ve sürekliliğine bağlıdır.

5.3. Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), afet yönetiminin yalnızca müdahale boyutuyla sınırlı olmadığını; afet öncesinde risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve azaltılması süreçlerinin de sistemin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koyan kapsamlı bir politika belgesidir (TARAP, 2018). 2022–2030 dönemini kapsayan bu ulusal plan, Türkiye’nin jeolojik, coğrafi ve iklimsel koşulları nedeniyle karşı karşıya olduğu çok boyutlu afet risklerini bütüncül bir çerçevede ele almakta, afetlerin yalnızca fiziksel değil aynı zamanda sosyal, ekonomik, çevresel ve psikolojik etkilerini de dikkate

almaktadır. Bu yönüyle TARAP, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle doğrudan ilişkili olup, afetlerin yol açtığı kayıpların yalnızca can ve mal kayıplarıyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumun yaşam kalitesini, refah düzeyini ve sosyal uyumunu tehdit eden sonuçlar doğurduğunu vurgulamaktadır (Şahin, 2019). Planın temel amacı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir yaşam alanları oluşturmak, afetlerin yıkıcı etkilerini önceden alınacak tedbirlerle en aza indirmek ve risk azaltma anlayışını ulusal kalkınma politikalarının ayrılmaz bir parçası haline getirmektir.

TARAP'ın ortaya koyduğu vizyon, risk azaltma faaliyetlerini yalnızca teknik birer mühendislik uygulaması olarak görmeyip, aynı zamanda toplumsal bilinçlenme, psikososyal dayanıklılık ve yönetim süreçleriyle bütünleştirmesidir. Bu bağlamda plan, ulusal düzeyde afet risk azaltma stratejilerinin belirlenmesini öngörmekte, merkezi yönetim, yerel idareler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve bireyler arasında görev paylaşımı yaparak geniş tabanlı bir sahiplenmeyi hedeflemektedir (Çoban, 2019). Özellikle afet öncesi dönemde risklerin doğru şekilde belirlenmesi ve değerlendirilmesi, müdahale ve iyileştirme süreçlerinin etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle TARAP, afet yönetiminin yalnızca kriz anına odaklanmaması, aynı zamanda uzun vadeli risk azaltma politikalarıyla desteklenmesi gerektiğini güçlü biçimde vurgulamaktadır.

Planın öngördüğü stratejik öncelikler arasında, risklerin bilimsel yöntemlerle belirlenmesi, afet risk haritalarının hazırlanması, yapı stokunun depreme dayanıklılığının artırılması, iklim değişikliği kaynaklı afetlere karşı uyum politikalarının geliştirilmesi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve toplumda afet farkındalığının artırılması gibi unsurlar yer almaktadır. Bu öncelikler, hem teknik hem de sosyo-politik boyutlarıyla risk azaltma çalışmalarının çok disiplinli bir anlayışla yürütülmesini gerekli kılmaktadır (Kurada, vd., 2023). Ayrıca TARAP, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörün kaynaklarını etkin kullanmasını, sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımını ve bireylerin kendi güvenliklerini sağlama yönünde bilinçlendirilmesini öngörerek, risk azaltma süreçlerini geniş bir paydaş ağının katkısıyla şekillendirmektedir.

Planın ilk önceliği olan afet risklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, risk yönetiminin temel taşıdır (Ceren, 2023). Zira hangi risklerin mevcut olduğunu, bu risklerin hangi tehlikelerden kaynaklandığını, hangi zafiyetlerle birleştiğinde toplumsal düzeyde nasıl yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini doğru biçimde ortaya koymadan etkin bir afet yönetiminden söz edilemez. Bu bağlamda risk analizlerinin yalnızca teknik uzmanlıkla sınırlı olmayıp, sosyoekonomik, çevresel ve kültürel boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşım

içinde yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Bozkurt ve Çiçekdağı, 2022). Türkiye’nin farklı bölgelerinde değişen deprem, sel, heyelan, kuraklık veya teknolojik kazalar gibi risklerin farklı doğalara sahip olması, risk belirleme sürecinin yerelleştirilmiş ve ayrıntılı bir şekilde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

İkinci öncelik olan afet risk yönetiminin yönetişiminin güçlendirilmesi, afet yönetiminin yalnızca kurumsal kapasite ve teknik düzenlemelerle sınırlı kalamayacağını, aynı zamanda güçlü bir yönetim mekanizmasına dayandırılması gerektiğini göstermektedir. Burada “yönetişim” kavramı, merkezi otoritelerden yerel yönetimlere, özel sektörden sivil toplum kuruluşlarına kadar çok geniş bir paydaş ağını kapsamakta; karar alma, kaynak kullanımı ve uygulama süreçlerinde kapsayıcı, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıyı zorunlu kılmaktadır (Usta, 2019). Türkiye’de afet yönetiminin geçmişten bugüne daha merkeziyetçi bir yapıya sahip olduğu dikkate alındığında, TARAP’ın bu önceliği, ulusal düzeyde kurumsal kapasiteyi artırırken yerel aktörlerin, toplulukların ve sivil toplumun sürece etkin katılımını sağlayacak daha demokratik bir yaklaşımın geliştirilmesine işaret etmektedir (Darbaş, 2024).

Üçüncü öncelik olan direnç oluşturmak için risk azaltma faaliyetlerine yatırım yapılması, yalnızca fiziksel altyapıların güçlendirilmesiyle sınırlı olmayıp, toplumsal ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik yatırımları da kapsamaktadır. Bu bağlamda afet dirençliliği, sağlam yapı stokundan erken uyarı sistemlerine, ekonomik sigorta mekanizmalarından afet eğitimi ve farkındalık çalışmalarına kadar çok boyutlu bir yatırım alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış, afetlerin yalnızca doğal birer olay olmadığını; kırılgan toplumsal ve fiziksel yapılara çarptığında felakete dönüştüğünü kabul eden modern risk azaltma paradigmasıyla da uyumludur (Koçkan, 2015). Türkiye’de özellikle deprem riski bağlamında yapı stokunun dönüştürülmesi, kentsel planlamanın afete duyarlı hale getirilmesi ve sigorta sistemlerinin güçlendirilmesi bu yatırımların somut örnekleridir.

Dördüncü öncelik ise afet sonrası hazırlık, iyileşme ve yeniden inşa süreçlerinde “daha iyi ve güvenli yeniden inşa (build back better)” yaklaşımının benimsenmesidir. Bu ilke, yalnızca yıkılanın yerine aynı koşullarda yenisini yapmak değil, afetin ortaya çıkardığı kırılganlıkları dikkate alarak daha güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir toplumsal ve fiziksel çevreler inşa etmek anlamına gelmektedir. Kahramanmaraş depremleri sonrasında yaşanan deneyimler de göstermiştir ki, yeniden inşa süreçleri yalnızca fiziksel barınma ihtiyacını karşılamaya odaklanmamalı; sosyal bağların güçlendirilmesi, psikososyal destek mekanizmalarının sağlanması,

ekonomik hayatın canlandırılması ve çevresel sürdürülebilirliğin gözetilmesi gibi çok boyutlu hedefleri de içermelidir (Genç, 2007).

TARAP'ın bir diğer önemli yönü, 81 ilin her biri için hazırlanmış İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP) üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Bu yaklaşım, risk azaltma stratejilerinin ulusal düzeyde tek tip bir planlama ile değil, yerelin özgün koşullarına dayalı analizlerle şekillendirilmesini sağlamaktadır. Her ilde tehlikeler, zafiyetler ve kapasite analizleri yapılmış; bu analizler sonucunda bölgesel öncelikler belirlenmiş ve uygulanabilir risk azaltma faaliyetleri tasarlanmıştır (Soyluk ve Köse, 2024). Böylece ulusal plan, yalnızca yukarıdan aşağıya dayatılan bir belge olmaktan çıkarak, yerel düzeyde elde edilen bulgulara ve ihtiyaçlara dayalı olarak inşa edilmiştir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin afet yönetimi politikalarının sahadaki gerçeklerle uyumlu olmasını, aynı zamanda toplumsal sahiplenmenin artmasını sağlamaktadır.

Ulusal düzeyde TARAP'ın, TAMP ve UDSEP gibi diğer strateji belgeleriyle birlikte bütüncül bir afet yönetim sistemi oluşturduğu söylenebilir. UDSEP-2023 deprem risklerini azaltmaya yönelik teknik ve yapısal önlemleri; TAMP, afet anındaki müdahale ve koordinasyon süreçlerini; TARAP ise risk azaltma faaliyetlerini merkeze alarak afet öncesi hazırlık aşamasını güçlendirmektedir. Böylece bu belgeler arasındaki dikey ve yatay entegrasyon, afet yönetiminin yalnızca kriz anına tepki veren değil, afetin tüm döngüsünü kapsayan proaktif ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır (Gerdan, 2019). Sonuç olarak, TARAP'ın stratejik öncelikleri Sendai Çerçevesi ile büyük ölçüde örtüşmekte, Türkiye'nin ulusal düzeyde küresel afet risk azaltma hedefleriyle uyumlu hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

6. Türkiye'de Afet Müdahale Stratejilerinin Değerlendirilmesi

Türkiye'de afet müdahale stratejilerinin değerlendirilmesinde kurumsal yapının güçlü yönleri ele alındığında, öncelikle bütünlük yönetim yaklaşımının sağladığı dönüşüm dikkat çekmektedir. 2009 yılında AFAD'ın kurulması ve 2014 yılında TAMP'ın yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye, uzun yıllar boyunca kriz odaklı, parçalı ve dağınık bir yapıya sahip olan afet yönetiminden uzaklaşarak risk yönetimini merkeze alan bütünlük bir sisteme geçmiştir (Yurtlu, vd., (2024)). Bu yeni sistem, afetlerin yalnızca ortaya çıktığı anda müdahaleyi değil, öncesinde risklerin azaltılmasını ve sonrasında iyileştirme süreçlerinin bütünsel olarak ele alınmasını öngören bir anlayışı temsil etmektedir. TAMP, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki planları birleştirerek dikey entegrasyonu sağlamakta, yani merkezi yönetimden

yerel otoritelere kadar tüm düzeyler arasında kesintisiz bir koordinasyon mekanizması kurmaktadır (Erkal ve Değerliyurt, 2009). Bununla birlikte plan, farklı olay türlerine göre hizmet gruplarını tanımlayarak yatay entegrasyonu da mümkün kılmakta, yani farklı kurumlar ve sektörler arasında eşgüdüm sağlayarak afet yönetimini tek boyutlu bir müdahale süreci olmaktan çıkarıp çok aktörlü, çok katmanlı bir yönetim pratiğine dönüştürmektedir. Bu durum, uluslararası afet yönetimi literatüründe de öne çıkan çok seviyeli yönetim ve ağ temelli iş birliği anlayışıyla uyumlu olup, Türkiye’nin afet yönetiminde modern yaklaşımları benimseme kapasitesini ortaya koymaktadır (Genç, 2007).

TAMP’ın en önemli güçlü yönlerinden bir diğeri ise modüler ve esnek yapısıdır. Geleneksel kriz yönetiminde genellikle tek tip ve merkeziyetçi planlamalar öne çıkarken, TAMP farklı afet türleri ve büyüklüklerine göre devreye girecek hizmet gruplarını tanımlayan modüler bir organizasyon yapısı kurmuştur. Bu yapı sayesinde plan, küçük ölçekli bir su baskınından büyük ölçekli bir depreme, bölgesel bir heyelandan ulusal düzeyde etkili bir salgın hastalık krizine kadar her ölçekte uygulanabilmektedir (Özlier, 2021). Böylelikle TAMP, tek senaryoya dayalı statik bir müdahale belgesi olmaktan çıkarak, değişen koşullara hızla uyum sağlayabilen, farklı tür ve büyüklükteki tehlikeler karşısında ölçeklenebilir bir sistem haline gelmiştir. Esneklik, afet yönetiminin doğasında bulunan belirsizliklerin yönetilmesini de kolaylaştırmaktadır; çünkü afetlerin zamanı, yeri, şiddeti ve etkileri önceden kesin olarak bilinemediğinden, planların değişen koşullara hızla adapte olabilmesi kritik bir başarı ölçütüdür (Doğan, 2025). Bu bağlamda TAMP, ICS (Incident Command System) ve NIMS (National Incident Management System) gibi uluslararası örneklerde görülen esneklik ve modülerlik ilkelerini kendi ulusal bağlamına uyarlayarak önemli bir kurumsal kapasite geliştirmiştir.

Kurumsal yapının güçlü yönlerinden bir diğeri ise görev, yetki ve sorumlulukların açık biçimde tanımlanması oluşturmaktadır. TAMP, hizmet grupları için ana ve destek çözüm ortaklarını belirlemiş, hangi kurumun hangi aşamada ne tür bir sorumluluk üstleneceğini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur. Bu netlik, afet anında yaşanabilecek en büyük sorunlardan biri olan belirsizliği ve yetki karmaşasını önlemekte, müdahale süreçlerinin hızını ve etkinliğini artırmaktadır (Balamir, 2007). Açık görev tanımları, aynı zamanda kurumlar arası çatışmayı, kaynak israfını ve koordinasyonsuzluğu engellemekte, böylece afet anında zamanın en verimli şekilde kullanılmasına imkân tanımaktadır. Bu özellik, uluslararası afet yönetimi modellerinde özellikle vurgulanan “birlikte çalışabilirlik” (interoperability) ilkesinin de somut bir yansımasıdır. Birlikte çalışabilirlik, farklı kurumların ortak bir

terminoloji, benzer prosedürler ve uyumlu iletişim kanalları üzerinden hareket etmesini ifade eder. Türkiye’de TAMP’ın bu ilkeyi benimsemiş olması, hem ulusal hem de uluslararası ölçekte çok aktörlü müdahale süreçlerinde etkinliği artıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Mert ve Doğan, 2024).

Türkiye’de afet yönetimi stratejilerinin değerlendirilmesinde öne çıkan güçlü yönlerden biri de planlama ve eğitim süreçlerine verilen sistematik önemdir. TAMP’ın hazırlanma süreci yalnızca bir metin oluşturma faaliyeti olarak değil, kapsamlı bir organizasyon ve kapasite geliştirme süreci olarak tasarlanmıştır. Plan hazırlama sürecinin ayrıntılı olarak tanımlanması, hizmet gruplarının hangi kapasiteye sahip olduğunun önceden belirlenmesini sağlayarak afet anında kaynakların hızlı ve etkin biçimde seferber edilmesine imkân tanımaktadır (Usta, vd., (2025)). Bu noktada hizmet gruplarının ayrıntılı kaynak envanterinin çıkarılması, hangi kurumun hangi ekipmana, personele veya lojistik kapasiteye sahip olduğunu önceden ortaya koymakta ve olası çakışmaların ya da boşlukların önüne geçmektedir. Özellikle “0. dakika planlaması” anlayışı, afet anında ilk dakikaların kritik öneme sahip olduğu gerçeğinden hareketle, afet meydana gelir gelmez hangi kurumların devreye gireceğini, hangi prosedürlerin uygulanacağını ve hangi iletişim kanallarının kullanılacağını belirleyen bir yaklaşımı ifade etmektedir (Kadioğlu, 2008). Bu sayede afet anında yaşanabilecek belirsizlikler ve koordinasyonsuzluk asgari düzeye indirgenmektedir. Ayrıca tatbikatların zorunlu kılınması, yalnızca teorik planların kağıt üzerinde kalmamasını, aynı zamanda uygulamada test edilmesini ve eksikliklerin giderilmesini mümkün kılmaktadır. Tatbikatlar, kurumların birbirleriyle uyum içinde çalışabilme becerisini geliştirdiği gibi, toplumun afet bilincini pekiştiren eğitimsel süreçler de işlevi görmektedir. Bu nedenle planlama ve eğitim vurgusu, Türkiye’nin afet müdahale kapasitesinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal boyutlarını da güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Erenel ve Caymaz, 2020). Diğer yandan Türkiye’de afet yönetimi anlayışının güçlü yönlerinden birini de risk azaltma ile müdahale süreçleri arasındaki bütünlüğün sağlanması oluşturmaktadır.

TAMP her ne kadar ağırlıklı olarak afet anındaki müdahale süreçlerini düzenlese de, UDSEP-2023 ve TARAP gibi risk azaltmaya yönelik stratejik belgelerle kurduğu entegrasyon, afet yönetiminin yalnızca kriz anına odaklanmadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda UDSEP-2023 kapsamında geliştirilen deprem tehlike haritaları, yapı yönetmelikleri ve sigorta sistemleri, afet öncesinde toplumsal ve fiziksel kırılganlıkları azaltarak müdahale süreçlerinin daha etkili yürütülmesine katkıda bulunmaktadır. Benzer şekilde Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), risklerin belirlenmesi, önceliklendirilmesi ve bu risklere karşı yönetişimin

güçlendirilmesini hedefleyerek TAMP’ın sahadaki müdahale etkinliğini doğrudan desteklemektedir. Yani TAMP afetin ortaya çıkması durumunda kurumların nasıl organize olacağını ve hangi kaynakların nasıl kullanılacağını düzenlerken, UDSEP ve TARAP bu sürecin öncesinde risklerin minimize edilmesini ve müdahaleyi kolaylaştıracak bir zemin hazırlanmasını sağlamaktadır (TAMP, 2013). Böylelikle risk azaltma stratejileri ile müdahale planlaması arasında kurulan bu bütünlük, afet yönetimini yalnızca reaksiyoner bir süreç olmaktan çıkarıp proaktif bir çerçeveye dönüştürmektedir.

Türkiye’de afet müdahale stratejilerinin değerlendirilmesinde güçlü yönlerin yanı sıra önemli zorluklar ve eleştirilere de dikkat çekilmesi gerekmektedir. Bunların başında, afet yönetiminin merkeziyetçi yapısı ile koordinasyon sorunları gelmektedir. AFAD’ın merkezi bir kurum olarak tasarlanmış olması, afet anında hızlı karar verme, kaynakları ülke genelinde mobilize etme ve ulusal ölçekte standartlaştırılmış uygulamalar geliştirme açısından önemli avantajlar sağlamaktadır (Şahin, 2020). Ancak bu yapı, aynı zamanda yerel ihtiyaçlara duyarlılık, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin etkin kullanımı gibi konularda belirli sınırlılıklar da yaratmaktadır. Büyük ölçekli afetlerde, özellikle farklı bölgelerin eş zamanlı olarak etkilendiği durumlarda, yalnızca merkezi komuta zinciri üzerinden hareket edilmesi zaman zaman esnekliği sınırlamakta ve sahadaki aktörlerin inisiyatif almasını zorlaştırmaktadır. Yerel yönetimlerin kendi coğrafi, demografik ve sosyoekonomik koşullarını en iyi bilen aktörler olmaları, afet planlarının hazırlanması ve uygulanmasında onların katılımının zorunlu olduğunu göstermektedir. Ancak mevcut sistemde yerel planların hazırlanması ve güncellenmesi çoğu zaman merkezi kurumların talimatlarıyla yürütülmekte, bu da yerelin bilgi ve deneyiminin yeterince kullanılmaması sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenle literatürde de sıkça vurgulandığı üzere, afet yönetiminin başarısı yalnızca merkezi kapasiteye değil, aynı zamanda yerel aktörlerin sürece ne kadar aktif ve etkin biçimde katılabildiğine bağlıdır. Bir diğer önemli sorun alanı, TAMP’ta tanımlanan hizmet gruplarının kapasite farklılıklarıdır (Şahin; 2020; Durmuş ve Ekşi, 2021; Koç, 2024).

Plan çerçevesinde 28 hizmet grubunun her birinin afet anında etkin biçimde devreye girmesi öngörülmektedir. Ancak bu hizmet gruplarının etkinliğinin yalnızca hukuki veya kurumsal düzenlemelerle değil, aynı zamanda somut kaynaklara, donanım, teknik bilgiye ve insan gücüne bağlı olduğu açıktır. Sağlık, güvenlik veya barınma gibi bazı hizmet grupları görece daha köklü kurumsal yapılara ve tecrübeye sahipken; KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehditler), siber saldırı veya zarar tespit gibi daha teknik uzmanlık gerektiren alanlarda kapasite eksiklikleri belirginleşmektedir

(Uçar, 2024). Bu grupların çoğu zaman yeterli personel sayısına sahip olmaması, teknik altyapılarının yetersizliği ve eğitim düzeylerinin homojen olmaması, afet anında hizmetler arasında dengesiz bir etkinlik düzeyi ortaya çıkarmaktadır. Örneğin KBRN hizmet grubunun etkin çalışabilmesi için ileri düzey laboratuvar altyapısı, uzman personel ve sürekli güncellenen operasyon prosedürleri gerekirken; mevcut durumda bu kapasitenin sınırlı olması müdahale etkinliğini düşürebilmektedir. Bu noktada planın başarısının sürekliliği, yalnızca mevcut kurumsal çerçevelerin korunmasına değil, aynı zamanda bu hizmet gruplarının kapasitesinin sürekli güçlendirilmesine bağlıdır (Aydın, 2014). Düzenli tatbikatların yapılması, standart operasyon prosedürlerinin (SOP) güncel tutulması ve hizmet gruplarına yönelik teknik eğitimlerin artırılması kritik öneme sahiptir. Tatbikatların özellikle farklı hizmet gruplarını bir araya getiren senaryolar üzerinden gerçekleştirilmesi, kurumlar arası koordinasyonu güçlendirdiği gibi, hangi grupların hangi alanlarda zayıf olduğunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede eksikliklerin tespit edilmesi ve kapasite geliştirme programlarının buna göre tasarlanması mümkün olmaktadır (Düşünsel, 2019).

Afet yönetimi stratejilerinin etkinliği yalnızca kurumsal kapasite ve hukuki çerçevelerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda bilgi yönetimi, iletişim, katılım ve şeffaflık gibi yönetişimsel boyutlara da sıkı sıkıya bağlıdır (Altınkesen, 2025). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında tamamlayıcı prensipler arasında yer alan bilgi yönetimi ve iletişim, afet anında doğru, hızlı ve güvenilir bilgi akışının sağlanmasını hedeflese de özellikle büyük ölçekli afetlerde bu hedefin her zaman yeterince karşılanamadığı görülmektedir. 2023 Kahramanmaraş depremleri bu bağlamda çarpıcı bir örnek teşkil etmiş, geniş bir coğrafyayı etkileyen bu felakette bilgi kirliliği, çelişkili açıklamalar, sosyal medya üzerinden yayılan doğrulanmamış haberler ve resmi kurumlar arasındaki koordinasyon eksiklikleri, afet iletişiminde yaşanan kırılganlıkları gözler önüne sermiştir (Akgül, 2024). Afet anında yalnızca teknik müdahale değil, aynı zamanda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi ve güvenin tesis edilmesi de kritik öneme sahiptir.

Bilgi kirliliği, afet mağdurlarının davranışlarını olumsuz etkileyebildiği gibi, yardım organizasyonlarının yönlendirilmesinde de ciddi aksamalara yol açabilmektedir. Bu nedenle afet iletişimi stratejilerinin yalnızca kriz anında değil, afet öncesinde hazırlık aşamasında da planlanması, kurumların ortak terminoloji ve koordineli mesajlar kullanması, veri paylaşımında şeffaf ve hızlı mekanizmaların kurulması kaçınılmazdır (Cuadra, vd., 2025). Özellikle erken uyarı sistemlerinden elde edilen bilgilerin kamuoyuna zamanında aktarılması, hem risk azaltma aşamasında hem de afet sonrası panik duygusunun kontrol altına alınmasında belirleyici olmaktadır. Bu noktada

uluslararası literatürde öne çıkan en iyi uygulamalar, afet iletişiminin yalnızca merkezi bir otorite tarafından yürütülmemesi, aynı zamanda yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve medya organlarının sürece etkin biçimde dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Das, 2024). Katılımcı ve çok kanallı iletişim, hem bilginin doğruluğunu teyit etmeyi kolaylaştırmakta hem de toplumun farklı kesimlerine erişimi mümkün kılmaktadır. Ancak Türkiye’de uygulamada TAMP ve benzeri ulusal planlarda öngörülen paydaş katılımı çoğu zaman sınırlı kalmakta, karar alma süreçlerinde sivil toplumun ve yerel toplulukların etkili bir rol üstlenemedikleri görülmektedir. Bu durum planların sahadaki ihtiyaçlara tam olarak uyum göstermemesine, ayrıca toplumda afet planlarının sahiplenilme düzeyinin zayıf kalmasına yol açmaktadır (Chirwa, 2023).

Katılım eksikliği yalnızca planlama aşamasında değil, afet sonrasında yürütülen iyileştirme ve yeniden inşa süreçlerinde de sorun teşkil etmekte, yerel halkın öncelikleri ve talepleri yeterince dikkate alınmadığında yeniden yapılanmanın sürdürülebilirliği tehlikeye girmektedir. Dolayısıyla afet yönetiminde şeffaflık ve katılım yalnızca normatif değerler değil, aynı zamanda stratejik bir gerekliliktir (Mahmodi, vd., 2025). Karar alma süreçlerinin şeffaf yürütülmesi, hangi kaynakların nerede kullanıldığına dair bilginin toplumla paylaşılması, hem toplumsal güveni pekiştirmekte hem de olası spekülasyonların önüne geçmektedir. Sivil toplumun, meslek odalarının, gönüllü kuruluşların ve yerel toplulukların sürece katılımı ise planların uygulanabilirliğini artırmakta ve toplumun kendi güvenlik ve direnç kapasitesini geliştirmesine olanak tanımaktadır. Uluslararası yaklaşımlar, “toplum temelli afet yönetimi” modellerini öne çıkararak risklerin azaltılması ve müdahale stratejilerinin yerel düzeyde sahiplenilmesini teşvik etmektedir (Grabmaier, vd., 2025). Türkiye’de de benzer bir yaklaşımın benimsenmesi, TAMP’ın teorik düzeyde kapsayıcı olan yapısını sahada daha etkin ve sürdürülebilir hale getirecektir.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2025a). *Sivil savunma mevzuatı (5902, 7126 vb.)*.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2025b). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2025c). *BM Afet Risklerinin Azaltılması Küresel Platformu'nda Türkiye üst düzeyde temsil edildi*. <https://www.afad.gov.tr/tr/38193/BM-Afet-Risklerinin-Azaltilmasi-Kuresel-Platformu-nda-Turkiye-Ust-Duzeyde-Temsil-Edildi>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2011). *Ulusal deprem stratejisi ve eylem planı 2012–2023*. Resmi Gazete, (28029).
- Akay, A. (2011). Türkiye’de afet politikaları. F. Kartal (Ed.), *Türkiye’de kamu yönetimi ve kamu politikaları* (ss. 435–472). TODAİE Yayınları.
- Akdaş, G. (2021). *Bütünleşik afet yönetimi gelişim sürecinde Türkiye’de güvenli konut* (Yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Akgül, S. K. (2024). Afet iletişim ekolojisi penceresinden afet gazeteciliği: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı), 485–514.
- Alomaliye. (2022, Eylül 15). *Türkiye Afet Müdahale Planı’nın yürürlüğe konulması ve güncellemeleri*. <https://www.alomaliye.com>
- Altınkesen, Ö. (2025). Afet yönetiminde kamu kurumlarının rolü ve kapasitesi. *IKSAD Journal*, 9(136), 136–153.
- Ardaya, A. B., Evers, M., & Ribbe, L. (2019). Participatory approaches for disaster risk governance? Exploring participatory mechanisms and mapping to close the communication gap between population living in flood risk areas and authorities in Nova Friburgo Municipality, RJ, Brazil. *Land Use Policy*, 88, 104103.
- Artun, A. A., Kuru, A., Şakacı, B. K., Babaoğlu, C., Sipahi, E. B., Karasoy, H. A., ... & Erol, Z. (2020). *Farklı boyutlarıyla afet yönetimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydiner, T. (2014). *Doğal afet yönetişimi: Türkiye’de doğal afet yönetimi uygulamalarının tarihsel bağlamda değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi.
- Balamir, M. (2007). Afet politikası, risk ve planlama. *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 1–12). Ankara.
- Bilici, G. (2024). *Afetle mücadelede kriz yönetimi*. Eğitim Yayınevi.
- Bozkurt, Ö., & Çiçekdağı, H. İ. (2022). İl afet risk azaltma planları (İRAP) sonrası yapılacak risk azaltma yatırımlarında Best-Worst metodu (BWM) ile kriter önceliklendirme. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 109-121.

- Büyükkaracıgan, N. (2016). Türkiye’de yerel yönetimlerde kriz ve afet yönetim çalışmalarının mevzuat açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 195–219.
- Caymaz, E. (2024). Afet risk yönetiminde paydaş ilişkileri yönetimi: Birleşmiş Milletler örneği. *TYB Akademi Dil Edebiyat & Sosyal Bilimler Dergisi*, (40).
- Ceren, A. (2023). Türkiye’de afet yönetimi ve afetlerde teknoloji kullanımının önemi. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 6(1), 78–106.
- Chirwa, J. A. (2023). The challenge of doing participatory communication in disaster risk reduction in Malawi. *Global Media Journal*, 21, 63.
- Cuadra, J. M., & Cotoron, V. N. (2025). Addressing false information through local capacity building in community-based disaster risk management. *Jambá: Journal of Disaster Risk Studies*, 17(1), a1836.
- Çakır, H. K., & Çay, R. D. (2022). Türkiye’deki afet yönetim sisteminin değerlendirilmesi. *International Asian Congress On Contemporary Sciences*.
- Çebi, E., & Çöl, M. (2023). *Acil durumlar ve afetlerde halk sağlığı hizmetleri*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.
- Çoban, H. (2019). Afet sonrası iyileştirme planı hazırlanması. *Resilience*, 3(2), 239–246.
- Darbaş, G. (2024). Dünya ve Türkiye’de afet risk azaltma çalışmaları ve bu çalışmalarda kadınların yeri. *Mavi Gezegen*, 32, 13–24.
- Das, D. K. (2024). Exploring an ICT-Enabled participative smart city governance system: an Indian context. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 16(1), 440-458.
- Doğan, B. (2025). Afet yönetiminde kamu politikası süreci: Türkiye örneği. *Antalya Bilim Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 62–82.
- Durmuş, S., & Ekşi, A. (2021). Türkiye Afet Müdahale Planında kurumsal etkileşimin ağ-bağ analizi ile değerlendirilmesi. *Hukuk ve Otorite Dergisi*, 6(3), 307–322.
- Durukal, E., Erdik, M., Sungay, B., Türkmen, Z., & Harmandar, E. (2008). Yapısal olmayan deprem risklerinin azaltılması. M. Kadioğlu & E. Özdamar (Ed.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri* (ss. 157–174). JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Düşünsel, K. S. (2019). *Türkiye’de itfaiye hizmetlerinin örgütlenmesine ilişkin bir araştırma: İstanbul örneği* (Yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi.
- Erbaydar, N. P., İnal, E., & Kaya, E. (2019). Afet mevzuatının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Paradigma*.
- Erenel, F., & Caymaz, E. (2020). *Acil durum ve afet yönetimine güncel bir bakış*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Erkal, T., & Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147–164.
- Ersöz, K. (2023). 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’un ve bu kanun kapsamındaki hak sahipliği kurumunun Türk idare hukuku bakımından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), 486–499.
- European Commission. (2022). *Türkiye — National disaster management system*. EC Civil Protection.
- Federal Emergency Management Agency (FEMA). (2010). *Developing and maintaining emergency operations plans (CPG 101 Version 2.0)*.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye’de doğal afetler ve doğal afetlerde risk yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(5), 201–226.
- Genç, F. N. (2021). *Afet yönetimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gerdan, S. (2019). Yerel yönetimlerde afet zararlarının azaltılması çalışmalarına genel bir bakış. *The Journal of Social Science*, 3(5), 267–276.
- Gönen, Ö. F. (2023). *Ulusal medikal kurtarma ekibinin (UMKE) afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale sürecinin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi.
- Grabmaier, I., Bittner, S., Kainz, S., Barrado, C., Bagiyan, V., Bakunts, S., & Zamora, D. (2025). Enhancing community participation in Disaster Risk Management: Recommendations for an inclusive approach. *Open Research Europe*, 5(50), 50.
- Graveline, M. H. (2022). Disaster risk resilience: Conceptual evolution, key issues. *Journal of Risk Research*.
- ICC Safe. (2022). *Understanding the four phases of emergency management*.
- İnal, E., & Erbaydar, N. P. (2016). 2012–2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı’nın toplumsal cinsiyet bakış açısı ile incelenmesi. *Fe Dergi*, 8(1), 33–49.
- İrdem, İ., & Mert, E. (2023). Deprem, dirençli kent ve acil afet yönetimi: Türkiye örneği. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 4(2), 241–276.
- Jayasekara, R., Siriwardana, C., Amaratunga, D., & Haigh, R. (2022). Evaluating the network of stakeholders in Multi-Hazard Early Warning Systems for multiple hazards amidst biological outbreaks: Sri Lanka as a case in point. *Progress in disaster science*, 14, 100228.
- Jones, E., Dougherty, K., & Brown, P. (2022). ‘Building back better’in the context of multi-hazards in the Caribbean. *Disasters*, 46, S151–S165.
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetiminin temel ilkeleri. M. Kadioğlu & E. Özdamar (Ed.), *Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri* (ss. 1–20). JICA Türkiye Ofisi Yayınları.

- Kadioğlu, M. (2011). *Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek* (Yayın No: 65). T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayınları.
- Kahraman, A., et al. (2021). Afet döngüsü içinde zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçleri. In *Afetlerde kadın ve çocuk sağlığı*. İKSAD Yayınevi.
- Kahraman, S., Polat, E., & Korkmazıyürek, B. (2021). Afet yönetim döngüsündeki ana terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7–14.
- Karaman, Z. T. (2017). Afet yönetimine giriş ve Türkiye’de örgütlenme. Z. T. Karaman & A. Altay (Ed.), *Bütünleşik afet yönetimi* (ss. 1–39). Birleşik Matbaacılık.
- Kaya, B., & Mızrak, S. (2025). Afetler sırasında hastanelerde afet lojistiği yönetiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri. *7th International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management*, 16–18 Mayıs 2025.
- Kemaloğlu, M. (2015). Türkiye’de afet yönetiminin tarihi ve yasal gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, 52, 126–147.
- Keskin, E. (2024). *Afet dönemlerinde siyasal iletişim: 2023 Kahramanmaraş depremleri üzerine bir inceleme* (Yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi.
- Khairalla, M. E. M. (2020). *Afet riskinin azaltılmasında kullanılan bir araç olarak kamu değeri* (Yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Koş, F. (2024). Afet yönetiminde eşgüdüm kapasitesinin görünümü: Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). *Memleket Siyaset Yönetim*, 19(43), 661–686.
- Koşkan, Ç. (2015). Doğal afet risk yönetimi. 3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, 14–16.
- Kurada, B., Tanrıverdi, E., Şen, M. F., Kılıç, E. D., & Yalçın, D. (2023). Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformuna genel bakış. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 10(1), 24–29.
- Küçüktağılı, A. T. (2025). *Türkiye’de afet politikalarının gelişimi ve afet yönetişimi: Vatandaş algısı*. (Yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Macit, İ. (2019). Bütünleşik afet yönetiminde Sendai çerçeve eylem planının beklenen etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(1), 175–186.
- Mahmodi, M. A., Farrokhi, M., Hosseini, S. M. R., Najafi, M., & Motlagh, M. E. (2025). Challenges of community participation in health emergency and disaster risk management in Iran: A qualitative study. *Frontiers in Public Health*.
- Marsap, G. (2023). Afet yönetimi ve kentlerde afetler açısından geliştirilen gelecek odaklı dinamik yönetim anlayışları. *JENAS Journal of Environmental and Natural Studies*, 5(3), 237–251.
- Mert, E., & Doğan, B. (2024). Afet yönetimi bağlamında Sayıştay’ın Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nı denetimi. *Publicus*, (2), 174–225.

- Mwambere, M. J. (2025). *Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin sosyolojik analizi: Tanzanya'nın afet yönetimi üzerine teorik bir araştırma* (Yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Odaba, Z. Y. (2010). *Sürdürülebilir afet yönetimi ve kadın*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Abogunrin-Olafisoye, O. B., Adeyi, O., Adeyi, A. J., Oke, E. O., & Ojediran, G. O. (2025). Sustainable Waste Electrical and Electronics Equipment Recycling in Nigeria, Policies and Emerging Technologies. *Environmental Quality Management*, 34(3), e70020.
- Özkaya, Y. (2016). Bütünleşik afet yönetimi sürecinde başarı göstergesi olarak yoksulluk. Z. T. Karaman & A. Altay (Ed.), *Bütünleşik afet yönetimi* (ss. 201–221). İlkem Yayıncılık.
- Özlüer, İ. Ö. (2021). İklim krizi ve afet planlaması (Türkiye'nin kalkınma planlarına yansıyan afet stratejisi). *Memleket Siyaset Yönetim*, 16(36), 397–420.
- Özmen, B., & Gerdan, S. (2025). Change and transformation of disaster and emergency management directorate. *Emergency Aid Disaster Science*, 5(1), 27–37.
- Özmen, B. (2023). Acil durum ve afet yönetimi planlarının tarihsel gelişimi. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 47(2), 165–181.
- Panneer, S., Kantamaneni, K., Pushparaj, R. R. B., Shekhar, S., Bhat, L., & Rice, L. (2021). Multistakeholder participation in disaster management—The case of the COVID-19 pandemic. *Healthcare*, 9(2), 203.
- Peker, H., & Levent, T. (2025). Belirsizlik bağlamında deprem dirençli kentlere yönelik mekânsal planlama. *Eskiz: Şehir ve Bölge Planlama Dergisi*, 6(02), 28–41.
- Resmî Gazete. (2011). *Afet ve acil durum yönetim merkezleri yönetmeliği*.
- Schneiderbauer, S., & Ehrlich, D. (2004). *Risk, hazard and people's vulnerability to natural hazards: A review of definitions, concepts and data* (EUR 21410 EN). European Commission.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030*. <https://www.preventionweb.net/media/16176/download>
- Shi, M., Cao, Q., Ran, B., & Wei, L. (2021). A conceptual framework integrating “building back better” and post-earthquake needs for recovery and reconstruction. *Sustainability*, 13(10), 5608.
- Soyluk, A., & Köse, Z. (2024). Tarihi alanlarda afet riski azaltma planları ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri: Kurtuluş Caddesi örneği. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 9(Special Issue), 64–83.
- StatPearls. (2024). EMS incident command system. In *NCBI Bookshelf*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK>

- Sunar, S. (2023). Türkiye’de mülki idare amirliği sisteminde afetleri yönetebilmenin hukuki çerçevesi. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, (11), 136–143.
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de afet yönetimi ve 2023 hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2), 180–196.
- Şahin, A. U. (2020). Afet yönetimi ve planlaması perspektifinden Türkiye Afet Müdahale Planı’nın değerlendirilmesi. *Resilience Dergisi*, 4(1), 129–158.
- Şahan, C. (2021). İtfaiyelerin afet ve acil durum yönetimi açısından yerinin ve öneminin değerlendirilmesi: Samsun örneği. *Resilience*, 5(2), 93–117.
- Şahin, A. U. (2014). Afet yönetimi faaliyetlerinin kamu hizmeti kavramı çerçevesinde değerlendirilmesi. *TESAM Akademi*, 1(2), 7–30.
- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı – Resmi metin*. Legalbank.
- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı*. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. https://www.afad.gov.tr/UserFiles/File/PLANLAR/Afet_Mud_Pl_ResmiG%2020122013.pdf
- Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), (2018). *Türkiye afet risk azaltma planı*.
- Tenikler, G. (2022). Türkiye’de planlı dönemin başlangıcından günümüze afetler ve ulusal kalkınma politikaları ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Has-tane Öncesi Dergisi*, 7(3), 379–409.
- Tercan, B. (2018). Türkiye’de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 63–74.
- Tezcan, A., Özmen, B., Biçer, Ç. T., Tuğaç, Ç., Önal, E., Selimoğlu, E., ... & Doğan, Y. (2023). *Disiplinlerarası bakışla afet risk yönetimi-2*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Toker, H. (2016). Doğal afetler, iletişim ve medya. Z. T. Karaman & A. Altay (Ed.), *Bütünleşik afet yönetimi* (ss. 249–278). İzmir: İlkem Yayıncılık.
- Türkarlan, T. U. (2024). *Yerel toplulukların afet yönetimine katılım süreci: Vatan-daş bilimi yaklaşımıyla bir inceleme* (Yüksek lisans tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Türkiye Afet Müdahale Planı. (2022). *Türkiye Afet Müdahale Planı*. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-planı>
- Türkiye Cumhuriyeti. (2000). *Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001–2005)*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/8kalkinmaplanı.pdf>
- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı*. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf

- Türkiye Country Report. (2024). *Turkey country report: Disaster management system*. Asian Disaster Reduction Center (ADRC).
- Türkiye Cumhuriyeti. (2009, 17 Haziran). 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun. *Resmî Gazete*.
- Uçar, E. (2024). *İnsan hakları bağlamında depremzedelerin hizmetlere erişiminde STK'ların rolü* (Yüksek lisans tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı-2023 (UDSEP-2023). (2011, 18 Ağustos). 28029 sayılı *Resmî Gazete*.
- Usta, E. (2019). *Afet yönetiminde risk azaltmanın önemi, tecrübeler ve Türkiye'deki uygulama örnekleri* (Yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Usta, G., Torpuş, K., & Bekircan, E. (2025). Evaluation of volunteer motivations: Kahramanmaraş centered earthquakes. *Afet ve Risk Dergisi*, 8(1), 403–415. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3851839>
- Ünür, E. (2021). Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Doğal afetlerde cinsiyete dayalı zarar görülebilirlik farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351–381.
- Yaman, F. (2021). Bütünleşik afet ve acil durum yönetimi yaklaşımıyla bilgi teknolojileri sektöründe iş sürekliliği yönetimi. *Journal of Theoretical & Empirical Research on Management*, 1(1), 1–6.
- Yıldırım, G., & Saygın, E. (2024). Türkiye'de afet yönetimi paradigması: AFAD'ın ürettiği politika belgelerinin içerik analizi. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 15–35.
- Yılmaz, H., & Gülüm, E. (2024). Afet acil durum yönetimi ve afet müdahale planı çerçevesinde uygulamalar: Pazarcık–Elbistan depremi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı-), 1–25.
- Yurtlu, F. B., Öztürk, B., Güven, E., & Eren, T. (2024). Afet sonrası ilk 72 saatte yapılacak faaliyetlere ilişkin stratejiler: Türkiye. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 10(2), 504–522.
- Yücel, H. (2020). Afet risk yönetiminde kurumsal sosyal sorumluluk. *International Journal of Management and Administration*, 4(8), 348–359.

